

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

**Trestná činnost odsouzených během výkonu trestu
odnětí svobody**

Bakalářská práce

Autor: Sabrina Šípková
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: Ing. Oto Svoboda, MBA, LL.M.
Oponent práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Sabrina Šípková
Studium:	P18P0123
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Název bakalářské práce:	Trestná činnost odsouzených během výkonu trestu odnětí svobody
Název bakalářské práce AJ:	Criminal activity of convicts during the execution of a sentence of imprisonment

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá trestnou činností odsouzených během výkonu trestu odnětí svobody. V teoretické části je rozebrán účel a výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody. Bakalářská práce se zaměřuje na konkrétní druhy trestné činnosti během výkonu trestu a na důvody odsouzených osob k páchaní další trestné činnosti během výkonu trestu. Rovněž bakalářská práce popisuje odhalování trestné činnosti a průběh vyšetřování během výkonu trestu. Bakalářská práce řeší problematiku trestné činnosti odsouzených během výkonu trestu odnětí svobody prostřednictvím mapování zkušeností a pohledů zaměstnanců věznice. Použitá metoda zkoumání jsou rozhovory, případně další.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0. HAVLÍČKOVÁ, Miloslava, Michal MIOVSKÝ a Harald SPIRIG. *Vězeňství a nelegální drogy: sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových látek ve věznicích*. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, 138 s. ISBN 80-86734-03-X. HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2., dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006, 183 s. Studia VŠERS. ISBN 80-86708-30-6. RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9. SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 69 s. ISBN 978-80-7372-205-0.

Garantující pracoviště:	Ústav sociálních studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Ing. Oto Svoboda, MBA
Oponent:	PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	20.2.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Trestná činnost odsouzených během výkonu trestu odnětí svobody vypracovala pod vedením vedoucího práce Ing. Oto Svobody, MBA, LL.M. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 29. 4. 2021

Sabrina Šípková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu Ing. Oto Svobodovi, MBA, LL.M. za odborné vedení a cenné rady při tvorbě této bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se participovali na výzkumném šetření.

Anotace

ŠÍPKOVÁ, Sabrina. *Trestná činnost odsouzených během výkonu trestu odnětí svobody*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 56 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá problematikou páchaní trestné činnosti ze strany odsouzených osob během výkonu trestu odnětí svobody. Práce je rozdělena do tří kapitol. Teoretická část obsahuje charakteristiku Vězeňské služby České republiky a výkonu trestu odnětí svobody. Dále vymezuje trestnou činnost a kázeňské přestupky, kterých se odsouzené osoby dopouští. Částečně se také zaměřuje na možnosti eliminace trestné činnosti ze strany zaměstnanců Vězeňské služby České republiky. Praktická část je realizována prostřednictvím kvalitativního výzkumného šetření, konkrétně formou rozhovoru se zaměstnanci věznic, kteří se potýkají s trestnou činností odsouzených při výkonu svého zaměstnání. Do této části práce jsou také zahrnuty statistiky uložených kázeňských trestů za spáchanou trestnou činnost a kázeňské přestupky odsouzených osob přímo ve výkonu trestu odnětí svobody.

Klíčová slova: trestná činnost, odsouzená osoba, věznice, výkon trestu odnětí svobody

Annotation

ŠÍPKOVÁ Sabrina. *Criminal activity of convicts during the execution of a sentence of imprisonment*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 56 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis deals with the issue of the commission of criminal offences by convicted persons during the execution of a custodial sentence. The bachelor thesis is divided into three chapters. The theoretical part contains on the characteristics of Prison Service of the Czech Republic and the execution of imprisonment. It also defines criminal activity and disciplinary offenses, committed by convicted persons. It also focuses in part on the possibility of eliminating criminal activity by employees of the Prison Service of the Czech Republic. The practical part is realized through a qualitative research survey, specifically in the form of interviews with prison staff who face the criminal activity of convicts in the course of their employment. This part of the bachelor thesis also includes statistics of imposed disciplinary punishments for committed crime and disciplinary offenses convicted persons directly serving a custodial sentence.

Keywords: criminal activity, convicted person, prison, execution of imprisonment

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 29. 4. 2021

Podpis studenta: _____

Obsah

Úvod	10
1 Výkon trestu odnětí svobody v České republice.....	11
1.1 Vězeňská služba České republiky	11
1.2 Trest odnětí svobody a jeho výkon	15
1.3 Prizonizace a druhý život odsouzených	20
2 Trestná činnost odsouzených.....	22
2.1 Trestná činnost a kázeňský přestupek	22
2.2 Užívání omamných a psychotropních látek	23
2.3 Násilí mezi odsouzenými	26
2.4 Útěky a vzpoury	29
2.5 Zneužívání nepovolených věcí.....	30
2.6 Další činnost odsouzených.....	31
3 Výzkumné šetření	34
3.1 Cíl výzkumného šetření.....	34
3.2 Výzkumná metoda a výzkumný vzorek.....	35
3.3 Interpretace výsledků výzkumného šetření	36
3.4 Závěr výzkumného šetření	49
Závěr	51
Seznam použitých zdrojů	53
Seznam tabulek	57
Přílohy.....	58

Seznam použitých zkratk

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

mj. – mimo jiné

OPL – omamné a psychotropní látky

Sb. – Sbíрка zákonů

tzn. – to znamená

tzv. – tak zvaně

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

Úvod

Problematika trestné činnosti, které se odsouzené osoby dopouští během jejich výkonu trestu odnětí svobody, je stále řešené téma a patří mezi aktuální závažné problémy ve vězeňském prostředí. Odsouzené osoby se před nástupem do výkonu trestu chovají antisociálně, dopouští se kriminality a jejich dosavadní kriminální způsob života mohou po nástupu praktikovat i ve vězení, čímž může dojít k znesnadnění resocializačního procesu. Zároveň může být odsouzenému uložen další nepodmíněný trest odnětí svobody. Velkým problémem ve věznicích je i latentnost trestných činů. Tato skutečnost vede ke snižování schopnosti odhalování trestné činnosti a následného potrestání odsouzených osob.

Teoretická část bakalářské práce se stručně zaměřuje na nepodmíněný trest odnětí svobody, jeho funkci a účel, dále Vězeňskou službu ČR, prizonizaci a druhý život odsouzených, který úzce souvisí s celým tématem této bakalářské práce. Také jsou zde zmíněny konkrétní trestné činy, kterých se odsouzené osoby ve věznicích dopouští. Lze sem zařadit násilí mezi odsouzenými, krádeže, vzpoury, užívání omamných a psychotropních látek apod. V této části je také uvedena základní terminologie, která je spjata s trestnou činností.

Třetí kapitola, empirická část, obsahuje rozhovory s vybranými zaměstnanci Vězeňské služby České republiky. Tato část zahrnuje i zpracování statistik o počtu uložených kázeňských trestů za trestnou činnost a kázeňské přestupky odsouzených osob za období 2017–2019.

Cílem bakalářské práce je přiblížit problematiku trestné činnosti a jejího výskytu ve věznicích v České republice.

Toto téma jsem si zvolila, jelikož mě zajímá vězeňství, a především trestná činnost odsouzených, které se dopouštějí během výkonu trestu odnětí svobody. Tato problematika mě zajímá od roku 2017, kdy jsem pracovala jako soudní zapisovatelka na okresním soudě a v rámci svého zaměstnání jsem se pravidelně účastnila v nejmenované věznici podmíněných propuštění. Párkrát se stalo, že jednání muselo být odloženo právě z důvodu spáchání trestné činnosti a zahájení trestního stíhání. Tato skutečnost vedla k mému zájmu dozvědět se o tomto tématu více informací.

1 Výkon trestu odnětí svobody v České republice

Výkon trestu odnětí svobody v České republice zajišťuje Vězeňská služba České republiky (dále jen „VS ČR“). Pro objasnění problematiky trestné činnosti ve věznici je důležité zmínit, jaké má VS ČR kompetence při zacházení s vězněnými osobami (dále jen „odsouzený“) a co je účelem trestu odnětí svobody.

1.1 Vězeňská služba České republiky

VS ČR je zřízena zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky. Tento právní předpis nabyl účinnosti 1. ledna 1993. Na základě výše zmíněného zákona vznikla VS ČR jako ozbrojený bezpečnostní sbor, který od roku 2012 řídí generální ředitel Petr Dohnal. Generálního ředitele VS ČR jmenuje či odvolává z funkce pouze ministr/yně spravedlnosti (§ 1 odstavce 2 a 3 zákona o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky).

Součástí VS ČR je vězeňská stráž, justiční stráž a správní služba.

Vězeňská a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru (Sochůrek, 2007a, s. 6). Justiční stráž je zřízena za účelem kázně a bezpečnosti v budovách soudu a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a Ministerstva spravedlnosti České republiky (§ 3 odstavce 3 zákona o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky).

Správní služba dle zákona rozhoduje ve správním řízení a zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotnickou a další odbornou činnost (§ 3 odstavce 6 zákona o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky).

Součástí správní služby jsou příslušníci dozorčí služby, kteří jsou v nepřetržitém přímém kontaktu s odsouzenými. Tito příslušníci jsou při výkonu své činnosti odpovědní za dodržování kázně ve věznici. Do kompetencí dozorčí služby lze zařadit prohlídky cel nebo prohlídky odsouzených, dohled při stravování v jídelně, provádění početních prověrek apod. K jejich náplni práce patří také nepřímá činnost s odsouzenými v podobě administrativy.

VS ČR jako celek plní řadu úkolů, které jsou uvedeny v ustanovení § 2 zákona o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky. Do její kompetence dle zákona patří:

- a) spravovat a střežit vazební věznice a věznice, zodpovídat za dodržování podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody dle příslušeného zákona;
- b) spravovat a střežit ústavy pro výkon zabezpečovací detence;

- c) střežit, předvádět a eskortovat osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody a tyto osoby následně eskortovat do výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence;
- d) realizovat programy zacházení působící na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu vazby, které mají za cíl vytvořit předpoklady pro řádný způsob života po propuštění odsouzených;
- e) provádět výzkum v oboru penologie a získané výsledky a vědecké poznatky využívat při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody;
- f) zajišťovat pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti;
- g) vytvářet podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost odsouzených osob ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody;
- h) provozovat hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i obviněných osob ve výkonu vazby;
- i) vést evidenci osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky;
- j) plnit úkoly, které pro Vězeňskou službu vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a Česká republika je jimi vázána;
- k) zabezpečovat vzdělávání příslušníků a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Akademie Vězeňské služby, a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, což umožňují střední odborná učiliště;
- l) poskytovat zdravotní služby osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu zabezpečovací detence a osobám ve výkonu trestu odnětí svobody a příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby;
- m) poskytovat nebo zajišťovat odbornou péči osobám, které mají adiktologickou poruchu a jsou ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence;

- n) objasňovat a prověřovat vlastními pověřenými orgány trestné činy osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence a vedle toho se podílet spolu s Generální inspekcí bezpečnostních sborů na předcházení a odhalování trestné činnosti příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců, kteří jsou zařazeni k výkonu práce ve Vězeňské službě, a této činnosti se dopustili při výkonu služby nebo při plnění pracovních úkolů.

V rámci VS ČR jsou v souladu s ustanovením § 1 odstavce 4 zákona o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky zřízeny následující jednotky:

- a) generální ředitelství;
- b) vazební věznice;
- c) věznice;
- d) ústavy pro výkon zabezpečovací detence;
- e) střední odborné učiliště;
- f) Akademie Vězeňské služby.

Personál Vězeňské služby České republiky

Personál VS ČR (dále jen „zaměstnanci VS ČR“) se skládá z příslušníků, kteří jsou ve služebním poměru, a občanských zaměstnanců v pracovněprávním vztahu. Každému příslušníkovi je přiřazeno identifikační číslo, jež je součástí služební uniformy, ve které příslušníci VS ČR vykonávají službu. Občanskými zaměstnanci podílející se na zacházení s odsouzenými jsou vychovatelé, pedagogové volného času, psychologové, vychovatelé-terapeuti, sociální pracovníci a speciální pedagogové. Každý zaměstnanec uzavírá dohodu o mlčenlivosti a nesmí zveřejňovat informace, které se v rámci výkonu zaměstnání dozvěděl (Raszková, Hoferková, 2018, s. 81).

Povinností zaměstnanců VS ČR je zabraňovat ponižujícímu chování vůči odsouzeným, jednat s nimi vážně a respektovat jejich práva. V případě použití donucovacích prostředků dle příslušného zákona je nezbytné zachovat důstojnost a osobní cti odsouzených (Černíková, 2008, s. 77).

V kompetenci příslušníků VS ČR je požadovat vysvětlení k objasnění kázeňských přestupků a trestných činů spáchaných odsouzenými a provádět prohlídky věcí, které osoba ve výkonu trestu vlastní. Také mohou věci odebrat, pokud jimi odsouzení neoprávněně disponují (Raszková, Hoferková, 2018, s. 81).

Příslušníci VS ČR jsou oprávněni při zajišťování pořádku a bezpečnosti ve věznici použít podle ustanovení § 17 odstavce 2 zákona o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky donucovací prostředky, mezi které patří:

- a) hmaty, chvaty, údery a kopy sebeobrany;
- b) předváděcí řetízky;
- c) pouta;
- d) poutací popruhy;
- e) pouta s poutacím opaskem;
- f) slzotvorný, elektrický, obdobně dočasně zneschopňující prostředek;
- g) obušek, jiný úderný prostředek;
- h) služební pes;
- i) vodní stříkač;
- j) zásahová výbuška;
- k) expanzní zbraně;
- l) úder střelnou zbraní;
- m) varovný výstřel;
- n) vytlačování štítem;
- o) vytlačování vozidlem;
- p) prostředek k zamezení prostorové orientace.

Pokud jsou výše uvedené donucovací prostředky neúčinné, mohou příslušníci VS ČR při výkonu svého povolání použít střelnou zbraň. Použití střelné zbraně umožňuje ustanovení § 18 zákona o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky.

VS ČR se snaží zvyšovat dovednosti a znalosti svých zaměstnanců. Zaměstnanci VS ČR jsou pravidelně vzděláváni v oblasti komunikace a zacházení s odsouzenými. Vedle toho jsou také připravováni na zvládnutí možného výskytu trestné činnosti ve věznici (Vězeňská služba České republiky, 2021a, online).

Mezi aktuální problémy českého vězeňství lze mj. zařadit dlouhodobý nedostatek zaměstnanců VS ČR v přepočtu na počet odsouzených. Na rozdíl od zaměstnanců odsouzených osob neustále přibývá, což vyplývá i z týdenních statistických hlášení VS ČR. Počet zaměstnanců VS ČR je zaznamenán v tabulce č. 1.

Také v Koncepti vězeňství do roku 2025 (2016, online) se uvádí, že v důsledku nedostatku zaměstnanců nemohou na všechny činnosti vykonávané odsouzenými osobami dohlížet civilní zaměstnanci a příslušníci VS ČR.

Tabulka 1 – Vývoj počtu zaměstnanců za období 2017–2019

Rok	Příslušníci		Zaměstnanci		Celkem
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	
2017	6 023	895	2 137	1 996	11 051
2018	6 122	959	2 123	2 127	11 331
2019	6014	971	2 170	2 157	11 312

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2019

Z tabulky č. 1 vyplývá, že v roce 2019 bylo u VS ČR zaměstnáno 11 312 osob. Ve služebním poměru bylo 6 985 osob a 4 327 osob v pracovněprávním vztahu. Jak vyplývá ze statistické ročenky VS ČR, počet zaměstnanců se za poslední tři roky zásadně neměnil, pouze v roce 2018 bylo zaznamenáno 280 nově přijatých zaměstnanců, kdežto v roce 2019 se tento počet zaměstnanců snížil o 19 osob (Statistická ročenka VS ČR, 2019, online).

1.2 Trest odnětí svobody a jeho výkon

Pojem trest je definován jako právní následek trestného činu, který může uložit pouze trestní soud. Trest představuje negativní hodnocení pachatele za spáchaný trestný čin a způsobuje mu určitou újmu (Kratochvíl a kol., 2009, s. 471).

Trest odnětí svobody v České republice upravuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Trestem odnětí svobody se dle § 52 tohoto zákona rozumí:

- a) nepodmíněný trest odnětí svobody;
- b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody;
- c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Zvláštním typem odnětím svobody je podle ustanovení § 54 trestního zákoníku výjimečný trest. Trestní sazba u výjimečného trestu je stanovena nad 20 až do 30 let nebo může být uložen trest odnětí svobody na doživotí. Nepodmíněný trest odnětí svobody se ukládá nejvýše na 20 let.

Jeho uložení představuje pro člověka hluboký zásah do základních práv a svobod jedince. Odsouzená osoba je v důsledku výkonu trestu odnětí svobody izolována od rodinných příslušníků, ztrácí soukromí a nemůže vykonávat své povolání. Proto je tento trest využíván zpravidla jako poslední možnost k potrestání pachatele (Kalvodová, 2016, s. 41).

Trestní zákoník stanoví, že nepodmíněný trest odnětí svobody má být uložen, pouze pokud by byly ostatní alternativní tresty vzhledem k povaze pachatele neúčinné (Jelínek, 2010, s. 361–362).

Účel a funkce trestu

Účel trestu dříve vymezoval zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník. Dle ustanovení v § 23 tohoto zákona bylo účelem trestu chránit společnost před pachateli trestných činů, zabraňovat recidivě odsouzeného a vychovávat ho k řádnému životu. V praxi ale dochází pouze k částečnému naplnění takto formulovaného účelu trestu (Mařádek, 2003, s. 92–93). Tento právní předpis byl na území České republiky platný do 9. února 2009. Současný trestní zákoník účel trestu výslovně nevymezuje a je definován v § 1 odstavce 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestní odnětí svobody.

V penologické literatuře je uvedeno různé členění funkcí trestu. Raszková a Hoferková uvádí následujících osm funkcí:

- a) **retributivní** (vyrovnávací, odplatná) – úkolem je uspokojit poškozeného vůči pachateli, který spáchal trestný čin;
- b) **regulativní** (ochranná) – účelem je ochrana společnosti před nebezpečným deviantním chováním;
- c) **preventivní** – spočívá v nevyhnutelnosti trestu jako takového, ne v jeho tvrdosti;
- d) **restorativní** (nápravná) – náprava sociálního vztahu mezi pachatelem a poškozeným;
- e) **výchovná** – cílem je náprava pachatele;
- f) **morální** – podstata je v odměňování dobra a trestání zla;
- g) **represivní** – spočívá v izolaci pachatele od společnosti;
- h) **odstrašující** – odradit pachatele či potenciálního pachatele od spáchání dalšího zločinu prostřednictvím uloženého trestu.

Penologie se především zaměřuje na funkci retributivní a regulativní. Účelem první zmíněné funkce je vyrovnat se s trestným činem jak ze strany pachatele, tak oběti. Tato funkce je naplněna pouze v případě, že pachatel splní tři kroky následující chronologicky po sobě. Jedná se o svědomí, přijetí viny a urovnání vztahů s obětí. Regulativní funkce pak představuje samotný výkon trestu odnětí svobody (Raszková, Hoferková, 2018, s. 47).

Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody upravuje zákon o výkonu trestu odnětí svobody a vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzený se do výkonu trestu odnětí svobody přijímá na základě pravomocného rozhodnutí soudu a písemným nařízením výkonu trestu. Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává od 1. října 2017 ve věznici s ostrahou a se zvýšenou ostrahou, kdy došlo po novelizaci trestního zákoníku a zákona o výkonu trestu odnětí svobody k redukci typu věznic. O zařazení do konkrétního typu věznice rozhoduje příslušný soud. Vnitřní diferenciaci odsouzených, tzn. zařazení do oddělení s nízkým, středním nebo vysokým stupněm zabezpečení, je v kompetenci VS ČR (Raszková, Hoferková, 2018, s. 103).

Po přijetí odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody se ověří jeho totožnost, podrobí se osobní prohlídce a hygienickým a protiepidemickým opatřením. Odsouzený je oprávněn si ponechat písemnosti týkající se trestního řízení, které je proti němu vedeno, dále knihy, časopisy, osobní fotografie, hygienické potřeby a přenosný radiopřijímač, který je zkontrolován, zda neobsahuje nepovolené předměty. Peníze a další cenné věci po dobu výkonu trestu odnětí svobody spravuje příslušná věznice (Černíková, 2008, s. 96–97).

Trest nepodmíněného odnětí svobody se na území České republiky vykonává ve 25 věznicích, konkrétně se jedná se o: Bělušice, Břeclav, Heřmanice, Horní Slavkov, Jiřice, Karviná, Kuřim, Kynšperk nad Ohří, Mírov, Nové Sedlo, Odolov, Opava, Oráčov, Ostrov, Pardubice, Plzeň, Příbram, Rapotice, Rýnovice, Stráž pod Ralskem, Světlá nad Sázavou, Valdice, Vinaře, Všehrady a Znojmo (Vězeňská služba České republiky, 2021b, online).

Dle Statistiky VS ČR za rok 2019 výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody vykonávalo 19 155 odsouzených (Statistická ročenka VS ČR, 2019, online). VS ČR se tak nepotýká pouze s nedostatkem zaměstnanců, ale také s přeplněním věznic, neboť mnohdy jsou kapacity věznic nižší, než je celkový počet odsouzených v jednotlivých věznicích. Nedostatek ubytovacích kapacit a větší počet osob v jedné místnosti může negativně ovlivnit psychickou stránku odsouzených. Reakcí na tuto situaci může být právě páchaní trestné činnosti během výkonu trestu odnětí svobody.

Práva a povinnosti odsouzených

Každý odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody má práva a povinnosti, které je povinen dodržovat. Práva a povinnosti odsouzených jsou ustanoveny v § 15 – § 36 zákona o výkonu trestu odnětí svobody a v § 15 – § 35 ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzený má dle těchto předpisů právo na pravidelné stravování a nejméně dvakrát denně na vodu k přípravě nápojů. Ubytovací místnosti musí být vybaveny stolkem a židlemi, jejichž počet odpovídá počtu odsouzených. Jestliže je v místnosti ubytováno více osob, na každého odsouzeného připadá ubytovací plocha o rozměru nejméně 4 m².

Odsouzení mají právo na poskytnutí oděvu odpovídající ročnímu období. Mohou používat i vlastní oděv při výkonu tělovýchovných a sportovních aktivit. Odsouzený má dále právo na osmihodinovou dobu, která je určena ke spánku, potřebnou dobu k osobní hygieně, úklidu a stravování. Koupání v teplé vodě je umožněno nejméně dvakrát týdně. Denní umývání, holení a další hygienické úkony jsou zajišťovány každodenně.

Mezi další práva odsouzených patří vycházky. Odsouzení se mohou při vycházkách pohybovat pouze ve vymezeném prostoru věznice. Odsouzený může přijímat korespondenci a na své náklady ji odesílat. Pověření zaměstnanci VS ČR mají právo kontrolovat obsah přijímané či odesílané korespondence bez souhlasu odsouzeného. Odsouzený může použít telefon ke kontaktu s blízkými osobami nebo se svým obhájcem či advokátem.

Dalším právem dle zákona jsou návštěvy blízkých osob, které může odsouzený přijímat na dobu tří hodin během jednoho měsíce v čase určeném ředitelem věznice.

Odsouzený má právo na duchovní a sociální služby a na uspokojování kulturních potřeb. V této souvislosti mu je umožněno na jeho náklady objednat denního tisku, knih, časopisu nebo mohou bezplatně využívat vězeňskou knihovnu. Odsouzený má právo nakupovat v prodejně věznice nejméně jednou týdně potraviny a věci pro osobní potřeby. Dalším právem je přijetí balíčku, jehož obsah kontrolují zaměstnanci VS ČR. Odsouzený může přijmout balíček obsahující věci osobní potřeby a potraviny o maximální hmotnosti 5 kg.

Pokud se odsouzený domnívá, že jsou jeho práva narušována, má možnost podat stížnost či žádost státním orgánům České republiky nebo mezinárodním orgánům a organizacím, které se zabývají prošetřováním porušování lidských práv.

Odsouzení mají vedle práv i své povinnosti stanovené příslušným zákonem. Odsouzený je povinen dodržovat kázeň a plnit příkazy zaměstnanců VS ČR. Pokud není odsouzený uznán práce neschopným nebo zdravotně nezpůsobilým, je povinen pracovat. Mezi další povinnost patří hradit náklady spojené s výkonem trestu. Odsouzený je dále povinen podrobovat se osobní prohlídce a umožňovat zaměstnancům VS ČR kontrolu osobních věcí. Pokud se odsouzený zraní, onemocní nebo utrpí úraz, je povinen tuto skutečnost bezodkladně nahlásit. Dále musí oznámit změnu zdravotní pojišťovny, osobních či rodinných údajů a jméno a příjmení svého obhájce nebo advokáta.

Odsouzený je povinen se podrobovat vyšetřením vedoucí ke zjištění požití návykové látky. V případě, že se užití návykové látky prokáže, musí toto vyšetření uhradit.

Odsouzení nesmí navazovat styky s jinými osobami, které jsou v rozporu s tímto zákonem, dále vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly sloužit k útěku nebo ohrozit bezpečnost osob a majetku. Také nesmí přechovávat a rozšiřovat tiskoviny nebo materiály, které propagují národnostní, etnickou, rasovou či náboženskou nesnášenlivost, fašismus, násilí a hrubost, hrát hry o peníze nebo věci a zúčastňovat se hazardních her. Odsouzeným je zakázáno tetovat sebe nebo jinou osobu, předstírat poruchu zdraví či se úmyslně poškozovat.

Pokud odsouzená osoba plní veškeré své povinnosti a projevuje odpovědný přístup, lze mu podle ustanovení v § 45 zákona o výkonu trestu odnětí svobody uložit tyto kázeňské odměny:

- a) pochvala;
- b) zvýšení doby trvání návštěv až na 5 hodin během jednoho měsíce, povolení jednorázového nákupu potravin;
- c) zvýšení kapesného až na dobu třech měsíců, peněžitá nebo věcná odměna do výše 1 000 Kč;
- d) rozšíření osobního volna až na dobu jednoho měsíce;
- e) opuštění věznici až na dobu 24 hodin nebo přerušování výkonu trestu.

V opačném případě, kdy odsouzený neplní své povinnosti, mu lze uložit kázeňský trest (viz 2.1 Trestná činnost a kázeňský přestupek).

1.3 Prizonizace a druhý život odsouzených

Problematika druhého života odsouzených a prizonizace úzce souvisí s výkonem trestu odnětí svobody. Pojem prizonizace, jak uvádí penitenciární literatura, zavedl do podvědomí veřejnosti americký kriminolog a sociolog Donald Clemmer v roce 1940. Popisuje prizonizaci jako „*kriminalizační proces, který zabraňuje nápravě či resocializaci*“ a tvrdí, že vězeňské hodnoty odsouzený přebírá v jakékoliv míře. Podle autora se odsouzený stává imunním vůči vlivům konvekčního hodnotového systému, pokud se ztotožní s hodnotami vězeňské subkultury, tzn., že se z prvovězňného stane plnohodnotný vězeň. Mnoho dalších autorů s tímto tvrzením ale nesouhlasí. Podle nich nelze prizonizaci považovat za kriminalizační proces, neboť u většiny odsouzených dojde před nebo po propuštění k tzv. „odprizonizování“ (Jůzl a Bargel, 2011, online).

Sochůrek (2007b, s. 10) definuje prizonizaci jako „*adaptaci na podmínky života ve vězení a snižuje se tak pravděpodobnost úspěšné reintegrace do normální společnosti.*“

Mařádek (2003, s. 59) prizonizací označuje způsob výchovy, který je ve vězení praktikován. Tento pojem se používá pro všechny negativní jevy, jež mají vliv na odsouzené během výkonu trestu odnětí svobody. Blatníková (2016, s. 12) uvádí, že jde o specifickou adaptaci na vězeňské prostředí, při které se normální člověk přemění ve vězně.

Sochůrek (2007b, s. 11–13) ve své publikaci zabývá dvěma aspekty prizonizace:

- a) **institucionalizace** – výsledek adaptace odsouzeného na řízený život ve vězení;
- b) **ideologizace** – proces, při kterém odsouzený přijímá normy, hodnoty, názory a postoje neformálních skupin, které jsou ve věznici vytvářeny, a dochází k jeho identifikaci s vězeňskou subkulturou (může se jednat o osvojení vězeňského argotu).

Institucionalizaci podléhá většina odsouzených, neboť u nich dochází k akceptaci vězeňského života. Přijmou tento způsob života za vlastní, čímž se snižuje schopnost adaptace na život po propuštění, tzn. na život na svobodě. Vězeňský život jim komplikuje možnost bezproblémového žití v jiném prostředí, čímž se mohou dopouštět další trestné činnosti. Institucionalizace bývá zpravidla typická pro kriminální recidivisty, protože jim vyhovuje nevyvíjet vlastní aktivitu (Sochůrek, 2007b, s. 11).

Černíková a kol. (2008, s. 119–120) zmiňují v důsledku institucionalizace dva syndromy. První syndrom nese název „dobrého vězně“. Tato osoba se dobře přizpůsobuje a chová podle předpokladu zaměstnanců VS ČR a ovládá legální i nelegální praktiky, aby zvládla život ve vězení. Syndrom „problémového vězně“ se týká převážně prvovězněných, kteří se odmítají podřídit desocializačním tlakům ze strany ostatních odsouzených.

Hloubku prizonizace nemusí ovlivňovat pouze sám odsouzený prostřednictvím svého chování ve vězení, ale dá se ovlivnit i uvnitř věznice. Prizonizaci může pozitivně i negativně zasáhnout například oddělení prvovězněných od recidivistů, dále může být ovlivněna tlakem vyvíjejícího se od násilníků a agresorů, který zapříčiňuje strach u ostatních vězňů, a technická, bezpečnostní, režimová a výchovná opatření realizována ve věznici (Sochůrek, 2007b, s. 14–15).

Dalším jevem negativně ovlivňující výchovné působení odsouzených je tzv. **druhý život odsouzených**. Tento život je umožněn především možností hromadného ubytování ve věznici a nevyhne se žádnému vězeňskému zařízení.

Sochůrek (2007b, s. 17) uvádí, že jde o „*souhrn asociálních a antisociálních aktivit, zvláštních typů obranných reakcí, uplatňování specifické hierarchie a negativních způsobů chování.*“

Každá věznice disponuje místy, která jsou mimo kontrolu zaměstnanců VS ČR. Jedná se převážně o cely nebo umývárny, kde dochází k násilí mezi odsouzenými, okrádání, homosexualitě, sexuálnímu obtěžování apod. VS ČR se snaží tyto jevy eliminovat prostřednictvím různých opatření, ale v podstatě je bezmocná, protože k druhému životu odsouzených dochází během nočních hodin a většina těchto jevů má latentní formu. Dalo by se tedy říct, že ve věznici platí oficiální pravidla, dokud se za odsouzenými nezavřou dveře cely. Od toho momentu začínají platit jejich pravidla a dozorčí služba má nad nimi kontrolu jen stěží.

Součástí druhého života jsou tzv. „kolchozy“. Ve věznici mají dva až čtyři odsouzení peníze a tím i moc nad ostatními. Tito odsouzení směňují či získávají dovolené nebo nedovolené věci (Černíková, 2008, s. 125). Mezi ně se řadí majetky, jimiž odsouzené osoby disponují. Může se jednat o alkohol, drogy, mobilní telefony, vynášení zpráv, oděv, cigarety apod. Pokud má odsouzený vůči ostatním dluhy, může je uhradit v naturáliích, nelegálními zásilkami peněz či jinou protislužbou (Sochůrek, 2007b, s. 18).

2 Trestná činnost odsouzených

Tato kapitola obsahuje základní terminologii týkající se trestné činnosti a také její jednotlivé druhy, kterých se nejčastěji odsouzení během výkonu trestu odnětí svobody dopouští a které zaměstnanci VS ČR evidují. V této části jsou uvedeny i nepovolené věci, které odsouzené osoby během výkonu trestu odnětí svobody mohou zneužívat pro své potřeby, jako jsou například mobilní telefony a další činnosti odsouzených spadající do kázeňských přestupků.

2.1 Trestná činnost a kázeňský přestupek

S trestnou činností souvisí pojmy kriminalita, trestný čin, zločin, přečin a kázeňský přestupek. Hroncová definuje kriminalitu jako souhrn trestných činů, kterých se dopustili jedinci mající trestněprávní odpovědnost. Kriminalita je tedy společenský jev, jehož důsledkem je trestná činnost (Hroncová, 2010; In: Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 30).

Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.

Trestný čin je definován jako „protiprávní čin, který trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“ (§ 13 trestního zákoníku).

Trestní zákoník definuje přečin „jako všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let“. Zločiny jsou „všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let“ (§ 14 odstavce 2 a 3 trestního zákoníku).

Pokud se odsouzený dopustí trestného činu během výkonu trestu odnětí svobody, lze mu udělit kázeňský trest, může být proti němu zahájeno trestní stíhání nebo může být přeřazen do věznice jiného typu.

Kázeňský přestupek lze chápat jako porušení povinností odsouzeného, které pravděpodobně ohrozí pořádek nebo bezpečnost ve věznici. Kázeňský přestupek musí být odsouzenému prokazatelně dokázán a poté může dojít k jeho potrestání kázeňským trestem. Pokud se odsouzenému uloží kázeňský trest a jeho jednání je zároveň trestným činem, může být proti němu zahájeno trestní stíhání.

Dle § 46 odstavce 3 zákona o výkonu trestu odnětí svobody jsou kázeňskými tresty:

- a) důtka;
- b) snížení kapesného maximálně o jednu třetinu nejvýše na dobu 3 kalendářních měsíců;
- c) zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce;
- d) pokuta maximálně do výše 5 000 Kč;
- e) propadnutí věci;
- f) umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení;
- g) celodenní umístění do uzavřeného oddílu až na 20 dnů;
- h) umístění do samovazby až na 20 dnů;
- i) odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.

Kázeňský trest nemusí být uložen, pokud u odsouzeného postačí výchovný pohovor o spáchaném přestupku a naplní se sledovaný účel. Za kázeňský přestupek lze uložit odsouzenému pouze jeden kázeňský trest. V případě, že odsouzený splní po vykonání kázeňského trestu podmínky pro uložení kázeňské odměny, lze kázeňský trest zahladit. Následně je na odsouzeného nahlíženo, jako by mu kázeňský trest nebyl uložen (§ 46 a § 47 zákona o výkonu trestu odnětí svobody).

2.2 Užívání omamných a psychotropních látek

Někteří odsouzení, kteří užívají omamné a psychotropní látky (dále jen „OPL“) za zdmi věznice, byli uživateli drog před výkonem trestu odnětí svobody, a proto mohou ve svém jednání pokračovat i po uvěznění. Pro názornost zneužívání OPL odsouzenými v českých věznicích je uvedena tabulka č. 2.

Odsouzení ve věznicích užívají prakticky všechny dostupné druhy drog. Nejčastěji jde o marihuanu, amfetamin, metamfetamin, buprenorfin, benzodiazepin atd.

Dále se ve věznicích objevují léky, tzv. „klepky“. Klepky jsou dostupné především na oddělení pro odsouzené trvale pracovní nezařaditelné, neboť zde odsouzení požívají léky kvůli svému zdravotnímu stavu. Může jít o diazepam, benzodiazepin, morfin, buprenorfin, neuroleptika apod. (Raszková, Kubín, 2016, s. 182).

Odsouzení si také vyrábějí náhražky drog, tzv. „magorák“ a „kvásek“. Magorák se vyrábí ze silného vývaru z čaje a kombinuje se s tabákem. Kvásek je alkoholický nápoj vznikající kvašením ovoce, chleba, rýže apod. (Raszková, Hoferková, 2014b, s. 182).

Za drogy ve věznicích se platí vyšší ceny než na svobodě. Tato skutečnost je dána tím, že drogy nejsou do věznic dodávány pravidelně a nejsou nepřetržitě k dostání. Také u injekčních stříkaček je situace stejná. Odsouzení používají vícekrát jednu injekční stříkačku, což zvyšuje riziko přenosu infekčních chorob (Raszková a Kubín, 2016, s. 177).

V roce 2010 byl proveden výzkum Národním monitorovacím střediskem pro drogy a drogové závislosti zaměřený na zkušenosti odsouzených s užíváním drog ve výkonu trestu odnětí svobody. Výzkumu se účastnilo 2 000 odsouzených. Ze zjištěných výsledků vyplývá, že během výkonu trestu odnětí svobody užilo 26,2 % odsouzených alespoň jednu nelegální látku. Nejčastěji odsouzení užívali ve 14,5 % případech konopné látky, alkohol ve 14,3 % případech a pervitin ve 12,5 % případech. K používání jedné injekční stříkačky či jehly při užívání drog se přiznalo 13,4 % odsouzených (Mravčík, Horáková a kol., 2011, online).

Sochůrek se zabývá řadou rizik, která souvisí s drogovou problematikou ve věznicích. Jedná se o rizika:

- a) **bezpečnostní** – možnost agresivního chování a pašování drog do věznic prostřednictvím obhájců, zaměstnanců VS ČR a civilních zaměstnanců;
- b) **zdravotnická** – přenos HIV, žloutenky typu B a C a poškozování zdraví vězňů;
- c) **penologická** – narušování kázně, druhý život odsouzených, kolchozy;
- d) **psychologická** – další poškozování osobnosti;
- e) **pedagogická** – selhávání výchovného působení;
- f) **reintegrační** – možnost recidivy trestné činnosti (Sochůrek, 2007b, s. 37).

VS ČR se snaží předcházet užívání OPL a využívá všechny možné prostředky k zabránění šíření a distribuci drog. VS ČR uplatňuje protidrogové psy, rentgeny, detekční rámy, provádí odběry a monitoring odsouzených, osobní prohlídky a prohlídky cel. VS ČR měla v roce 2019 k dispozici 92 protidrogových psů (Statistická ročenka VS ČR, 2019, online).

VS ČR vytipovává určené osoby, jež musí odevzdat vzorek moči. Je důležité, aby se odsouzení o kontrolách předem nedozvěděli, neboť by mohlo dojít k znemožnění odhalení přítomnosti návykových látek v těle (Raszková, Kubín, 2016, s. 180).

Kolář a Kubín (2017, s. 138) uvádí, že pokud odsouzeným vyjde pozitivní výsledek, často se hájí sdělením, že žádnou látku neužili a někdo se je pouze snaží poškodit, ale odsouzení žádnou konkrétní osobu nevedou. Tudíž nelze zjistit, kdo OPL do věznice infiltroval.

Raszková a Kubín doplňují, že odsouzení často používají čistou moč jiné osoby, kterou uschovají do ampulky a následně ji použijí při odběru vzorku moče, aby byl test vyhodnocen negativně (Raszková, Kubín, 2016, s. 180).

Pokud se u odsouzeného prokáže přítomnost OPL, lze mu uložit kázeňský trest či proti němu mohou být zahájeny úkony trestního řízení. Mnohdy jednorázová pozitiva na užití OPL bývá posuzována jako kázeňský přestupek, kdežto opakovaná je postihována trestní sankcí. Zda se bude jednat o kázeňský přestupek či trestný čin, ale závisí na orgánech činných v rámci trestního řízení, neboť ne ve všech regionech se postupuje při rozhodování stejně (Kolář, 2017, s. 133).

Raszková a Kubín (2016, s. 181) doplňují, že uložení kázeňského trestu častokrát nepřispívá k zamezení opakování protiprávního jednání. Zatímco trestní postih spočívající v dalším uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody svůj účel mnohdy splňuje.

Odsouzení se užíváním OPL dopouští přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní dle § 337 trestního zákoníku. Výjimečně se může jednat o trestné činy obecně ohrožující dle § 283, § 284, § 286 a § 287 trestního zákoníku.

Tabulka 2 – Počet zneužívání OPL odsouzenými v letech 2017–2019

Rok	Odsouzení
2017	1 100
2018	1 284
2019	1 435

Zdroj: Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky za rok 2017–2019

Z tabulky je zjevné, že se odsouzení dopouští nejvíce přestupků v oblasti OPL než ostatních jevů vyskytujících se ve věznicích. Za poslední tři roky VS ČR evidovala nárůst užívání OPL v řádu stovek případů. Nejnižší počet byl zaznamenán v roce 2017.

2.3 Násilí mezi odsouzenými

Násilí ve věznicích má různé podoby. Nejčastěji dochází k násilí mezi odsouzenými, ale může se jednat také o násilí vůči zaměstnancům. Většina odsouzených inklinovala k násilným projevům už před výkonem trestu odnětí svobody, proto se dá předpokládat, že v tomto chování budou pokračovat i po nástupu do věznice.

VS ČR se snaží násilí předcházet například přemístěním ohroženého odsouzeného do jiné věznice. Avšak věznice se potýkají s nedostatkem ubytovacích kapacit, a proto tato možnost nemůže být vždy praktikována (Kolář, Kubín, 2017, s. 138–139). Násilí ve vězeňském prostředí je běžně řešeno uložením kázeňského trestu.

Odsouzení se dopouští různých forem násilných incidentů. Často se jedná o jemné formy obtěžování a zastrašování až po fyzické násilí, při kterém dochází k napadení za účasti dvou či více osob. Odsouzený může být napaden úderem pěstí nebo být odstrčen (Sochůrek, 2007b, s. 25).

Konflikt může vyústit ve rvačku, přičemž se odsouzení dopouští trestného činu podle § 158 trestního zákoníku. Pokud je odsouzený při fyzické potyčce zraněn, jde o trestný čin ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví. Tyto trestné činy jsou ustanoveny dle § 145 a § 146 trestního zákoníku.

Sochůrek (2007b, s. 25–26) uvádí, že důvodem k násilí mohou být například hádky, trvající konflikt, žárlivost (např. žil s jeho družkou, mají homosexuální vztah) nebo větší počet osob na jedné cele či ložnici. Právě při sdílení jedné cely může mezi odsouzenými vzniknout tzv. „ponorková nemoc“, která vyúští ve fyzické napadení.

Marešová (2016, s. 128) se zmiňuje o násilí za účelem dosažení nějaké služby či statku (např. cigaret). Dále mezi odsouzenými dochází k verbální agresi. Blatníková (2016, s. 52) uvádí, že v tomto případě mohou vést hádky k fyzické potyčce mezi odsouzenými.

Ve věznicích se mezi odsouzenými objevuje fenomén šikany. Šikana má také latentní podobu, neboť se odsouzení nechtějí stát donašeči. Z toho důvodu je pro zaměstnance VS ČR obtížnější šikanu odhalit (Sochůrek, 2007b., s. 29).

Vágnerová (2012, s. 798) uvádí definici šikany jako „**násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit**“.

Blatníková (2016, s. 43) využívá definici šikany od Goochové a Treadwela, kteří ji vymezují jako chování s cílem oběti ublížit, ohrožit ji či v ní vyvolat strach. U šikany je typická nerovnost mezi agresorem a obětí. Tím se odlišuje od jiných násilných útoků a rvaček.

Ve věznici může být šikana praktikována formou psychického ponižování a vydírání (např. nadávky, zesměšňování), fyzického násilí nebo ničení majetku oběti, kdy dochází k ničení osobních věcí, oděvů apod. (Sochůrek, 2007b., s. 29).

Násilí vůči zaměstnancům VS ČR

Násilí směřované proti zaměstnancům VS ČR se ve věznicích vyskytuje sporadicky (viz tabulka č. 3). Přesto představuje společensky vysoce nebezpečné jednání odsouzených a nelze ho podceňovat (Hála, 2006, s. 99). Zaměstnanci VS ČR se setkávají s pomluvami, podvody, skrytým vydíráním, manipulacemi apod. (Marešová, 2016, s. 129).

K násilí na zaměstnancích může např. dojít při úkonech s odsouzenými. Příkladem jsou osobní prohlídky, předvedení, nebo pokud se vězeň domnívá, že došlo k porušení jeho práv, např. zamítnutí jeho žádosti (Sochůrek, 2007b., s. 24–25).

V těchto případech může docházet k úderu pěstí, kopnutí, vystrčení ze dveří, házení jídla po zaměstnancích apod. Ve výjimečném případě může dojít k usmrcení (Rolfé, Tewksbury, 2018; In: Worley, Worley, 2018, s. 3).

V případě, že odsouzený vůči zaměstnanci použije nějaký předmět, např. židli, může být toto jednání přísněji kvalifikováno, neboť to může být posuzováno jako použití zbraně. Pokud se odsouzený dopustí násilí vůči zaměstnanci VS ČR ženského pohlaví, může dojít k ostrakizaci vězně ze strany spoluvězňů, protože toto chování není ve vězeňské subkultuře tolerováno.

Odsouzený se takovýmto jednáním dopouští trestného činu násilí proti úřední osobě dle § 325 trestního zákoníku. Odsouzení se také dopouští trestného činu vyhrožování s cílem působit na úřední osobu dle § 326 trestního zákoníku.

Tabulka 3 – Počet napadení zaměstnanců VS ČR za období 2017–2019

Rok	Napadení příslušníka odsouzeným	Napadení občanského zaměstnance odsouzeným
2017	21	0
2018	26	1
2019	37	6

Zdroj: Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky za rok 2017–2019

Z tabulky vyplývá, že napadení celkového počtu zaměstnanců VS ČR odsouzenými každoročně roste. Co se občanských zaměstnanců týká, zde je počet sporadický. Více odsouzení napadají příslušníky. Za poslední tři roky došlo ke zvýšení počtu napadení o 21 událostí.

Sexuální násilí

Sexuální násilí mezi odsouzenými je vysoce tabuizované a latentní. Odsouzení si vynucují homosexuální styk násilím, psychickým nebo ekonomickým vydíráním a nutí druhé vězně k praktikám, které odmítají. Důvodem je nedostatek běžného sexuálního kontaktu. Nejčastějším způsobem je orální stimulace genitálií a anální koitus. Oběťmi sexuálního násilí se stávají velmi mladí, kriminálně neinfikovaní či tělesně i psychicky oslabení odsouzení (Sochůrek, 2007b., s. 35).

Odsouzení se těmto praktikám podvolují z důvodů, že se cítí pod tlakem, chtějí předejít fyzickému násilí nebo musí splatit svůj dluh (Rolfe, Tewksbury, 2018; In: Worley, Worley, 2018, s. 3).

Odsouzení se málokdy svěří zaměstnanci, že došlo ke znásilnění. Pokud se zaměstnanci o takovémto jednání dozvědí, dochází k tomu až od ostatních vězňů v rámci jiného kázeňského přestupku nebo trestného činu, ke kterému došlo vyústěním sexuálního násilí (Raszková, 2014, s. 128–129).

Nejčastějším typem sexuálního násilí je znásilnění. Odsouzený se v tomto případě dopouští trestného činu dle § 185 trestního zákoníku. V případě, že se vězeň dopustil znásilnění ve věznici, hrozí mu za tento trestný čin přísnější trestní sazba.

V 90. letech byl proveden v sedmi věznicích na americkém středozápadě výzkum týkající se náhradního sexuálního uspokojování. Z výsledků bylo zjištěno, že 21 % vězňů bylo k sexuálním praktikám donuceno a další 10 % bylo znásilněno (Raszková, 2014, s. 128).

2.4 Útěky a vzpoury

Vzpoury a útěky vězňů nepatří mezi časté události, které se ve věznici vyskytují. Nicméně vyvolávají pozornost sdělovacích prostředků a veřejnosti. O větší vzpoury se mohou zajímat zejména zahraniční média.

Vzpourou se rozumí vzbouření vězňů proti vězeňskému řádu. Doprovodným jevem je násilí a ničení věcí (Sochůrek, 2007b., s. 50).

Do této oblasti lze zařadit také **hromadnou nekázeň**, která na rozdíl od vzpoury nezahrnuje ničení zařízení nebo násilí. Projevuje se verbální agresí, např. pokřiky, nadávkami, výhrůzkami, zabarikádováním se atd. (Černíková, 2008, s. 140).

Vzpoura vězňů se pokládá za trestný čin dle § 344 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Vzporou se odsouzení dopouští dalších navazujících trestných činů. Často jsou spojené s vandalismem, kdy dochází k ničení majetku VS ČR (zařízení cel, podpalování lůžkovin, matrací atd.).

Sochůrek uvádí čtyři možné aspekty, které vedou ke vzniku vzpoury ve věznicích:

- a) **vnitřní situace ve věznicích** – nedostatečná kapacita věznic, lékařské péče, vnitřní napětí, nevyhovující strava;
- b) **vnější situace ve společnosti** – odsouzení se považují za oběti režimu a změny ve společnosti využívají ve svůj prospěch;
- c) **„příklad“ jiných věznic** – odsouzení se prostřednictvím masmédií dozvídají o vzpourách v jiných věznicích a jimi vyvolaná vzpouora tak může být reakcí na zjištěnou událost;
- d) **rozdíly ve věznicích** – argumentace vězňů: „co je v jedné věznici zakázáno, je v druhé povoleno“.

Vzpoury vězňů mají jisté specifikum. Vznikají v omezeném prostoru, např. v jedné části věznice či ubytovny. Může ale dojít k situaci, kdy se vzpoury zúčastní odsouzení ze všech částí věznice, případně i z dalších věznic (Sochůrek, 2007b., s. 50).

Příkladem vzpory vězňů je událost z roku 2020, kdy došlo ke vzpouře ve věznici Bělušice. Odsouzení se zde vzbouřili kvůli fámě, že se v moravských věznicích objevila nákaza covid-19 a proto došlo k jejich propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Vzpoury se účastnilo přibližně 400 odsouzených. Celý incident se obešel bez zranění a organizátorům vzpoury hrozí trest odnětí svobody na 10 let (O base, 2017, online).

Odsouzení se také v rámci výkonu trestu odnětí svobody dopouští útěků. Méně často dochází k útěkům z areálu věznice, kdy by odsouzený přešel zdi věznice či obelstil vězeňskou stráž. Běžnější jsou útoky odsouzených, kteří se svévolně vzdají z nestřeženého pracoviště mimo věznici, dopustí se útěku při vycházce nebo při dočasném přerušení výkonu trestu odnětí svobody (Hála, 2006, s. 98). V této situaci dochází ke spáchání trestného činu maření úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 trestního zákoníku.

2.5 Zneužívání nepovolených věcí

Pronikání nepovolených věcí do věznic představuje v současné době závažný problém. Odsouzené osoby jsou velmi vynalézavé a existuje tak řada možností, jak nepovolené věci infiltrovat do věznice.

Nejčastěji k tomu dochází při možnosti přerušení výkonu trestu odnětí svobody, návštěvách odsouzených, zasílání balíčků či dopisů, přičemž jsou věci ukryty například v potravinách, obuvi, oděvech, ve vlasech, psacích potřebách, časopisech. Dále prostřednictvím tělních dutin odsouzených, přehazováním věcí přes zdi věznice a ve výjimečných případech prostřednictvím zaměstnanců věznice. Pokud odsouzení pracují mimo střežený objekt věznice, nepovolené věci ukrývají ve skříní na pracovišti. Také se zvyšuje šance, že jim nepovolené věci obstarají spolupracovníci. Nepovolené věci se mohou do věznice dostat také prostřednictvím osob, které přivážejí suroviny do kuchyně či jiný materiál ke zpracování (Kolář, 2017, s. 130–131).

Do nepovolených věcí lze zařadit například mobilní telefony, SIM karty, baterie do mobilního telefonu, USB disky, chytré hodinky, ponorné vařiče, bodné nože, injekční stříkačky, omamné a psychotropní látky apod.

Za držení či přechovávání nepovolených věcí se dopouští kázeňského přestupku. Držení mobilních telefonů v některých případech řeší soud, pokud obdrží obžalobu. Odsouzený se v tomto případě dopouští přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 trestního zákoníku.

Nepovolené věci nemusí nutně sloužit k nedovolené činnosti odsouzených (např. distribuce OPL či dalších mobilních telefonů). Odsouzení tyto věci mohou používat pro kontakt s lidmi mimo věznici (např. s přáteli nebo rodinou). V kontaktu s lidmi jsou prostřednictvím hovorů a sociálních sítí (Kolář, Kubín, 2017, s. 136).

VS ČR zavedla ve věznici řadu opatření, jak omezit infiltraci nepovolených věcí do věznice. I přes to je jejich eliminace velmi komplikovaná. VS ČR je povinna provádět prohlídky míst, kde jsou odsouzení ubytováni, shromažďují se, a kde pracují. Také provádí osobní prohlídky. U prohlídky osobních věcí by měl být odsouzený přítomen. VS ČR provádí také prohlídky dopravních prostředků při vjezdu i výjezdu, aby zjistila, zda se zde nenachází nepovolené věci. Dále provádí preventivní osobní prohlídky za účelem odhalení předmětů, kterými by odsouzený mohl ohrozit bezpečnost eskorty nebo život jiných osob. Preventivní osobní prohlídky se uskutečňují pečlivým prohledáváním oděvů, které má odsouzená osoba na sobě, aniž by je musela odkládat, a kontrolou osobních věcí za využití detektoru kovů (Motejl a kol., 2010, s. 144–147).

Prostřednictvím těchto opatření VS ČR odhalí v průměru dva případy týdně. Kdyby se zrušila opatření, došlo by k výraznému narušení pořádku, kázně a bezpečnosti ve věznici (Policejní deník, 2020, online).

2.6 Další činnost odsouzených

Odsouzení se často dopouští porušení vnitřního řádu věznic. Zejména se jedná o tetování sebe nebo jiného odsouzeného, ničení majetku VS ČR, krádeže, hladovky, poškozování svého zdraví apod. Za tato jednání jsou postihováni kázeňským trestem.

Tetování odsouzených

Odsouzeným je zakázáno dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody tetovat sebe či druhou osobu. Řada odsouzených ale na tento zákaz nedbá. V dnešní době si dokážou vyrobít špičkové vybavení na tetování přímo ve věznici, a proto je toto jednání složitější odhalit.

Ničení majetku VS ČR

Ve většině případů se jedná o ničení cel, rozbíjení nábytku, lůžkovin, nádobí, ucpávání odpadu apod. Tohoto jednání se obvykle dopouští odsouzení trpící poruchou osobnosti v afektu. Odsouzení ničí majetek z důvodu odreagování se nebo to považují jako pomstu směřující na zaměstnance (Sochůrek, 2007b., s. 27).

Krádeže ve věznici

V případě krádeží se odsouzení nejčastěji dopouští vykrádání osobních skříněk, a to různými způsoby. Do skříněk se mohou dostat vypáčením zámků či dveří. Nejčastěji dochází ke krádeži cigaret, kávy a tabáku. Za krádež může být považováno například i odnesení surovin z vězeňské kuchyně, neboť si vězeň tímto jednáním přisvojil cizí věc. Krádeže ve věznici jsou vysoce latentní, protože nelze dohledat pachatele, a často tak toto jednání končí pouze podáním trestního oznámení na neznámého pachatele.

Automutilace

Automutilace spadá do oblasti násilí zaměřené vůči vlastní osobě (Mařádek, 2004, s. 215). Sochůrek (2007b, s. 31) definuje automutilaci jako poruchu jednání, která směřuje proti integritě organismu.

Ve vězeňském prostředí je automutilace velmi častá a nemusí se ho dopouštět pouze odsouzení s duševním onemocněním. Sebepoškozování řeší zaměstnanci VS ČR, specialisté a lékaři. O tomto jednání se vede dokumentace (Mařádek, 2003, s. 79–80).

Sebepoškozování vězňů může sloužit jako prostředek k:

- a) řešení psychologických důsledků uvěznění;
- b) dostání se na ošetrovnu nebo do vězeňské nemocnice například z důvodu oddálení soudního líčení;
- c) nátlaku na osoby blízké po oznámení například možného rozvodu (Sochůrek, 2007b, s. 32).

Mezi nejčastější druhy automutilace patří:

- a) intoxikace léky, drogami, chemikáliemi (barvy, fridex);
- b) pořezání zápěstí, břicha či krku (žiletkami, sklem);
- c) polykání cizích předmětů (hřebíky, lžice, sklo);
- d) úmyslné způsobování hnisavých zánětů (píchání mýdla, tuhy pod kůži);
- e) popálení, opaření (Raszková, 2014, s. 126).

Mezi sebepoškození lze zařadit tzv. „hladovky“. Raszková (2014, s. 126) uvádí, že hladovky jsou ve většině případů nátlakem na vedení konkrétní věznice. Pokud vězeň oznámí hladovku zaměstnanci, je započata ochrana jeho zdraví. Vězeň se musí podrobit lékařské prohlídce a také podstoupit pohovor s psychologem. O hladovce je informováno vedení věznice. V případě hladovek nedochází k odmítání pouze jídla, ale někdy i vody.

Hladovkou může odsouzený reagovat na konflikt se zaměstnanci, např. pokud nevyhověli jeho požadavku (zamítnutí žádosti), nebo se odsouzený domáhá volným odmítnutím stravy o přesunutí na jinou celou (Sochůrek, 2007b, s. 34). Výskyt automutilace a hladovek ve věznicích představuje tabulka č. 4 a č. 5.

Tabulka 4 – Počet sebepoškození za období 2017–2019

Rok	Odsouzení
2017	309
2018	451
2019	507

Zdroj: Výroční zpráva VS ČR 2019

Tabulka 5 – Počet hladovek za období 2017–2019

Rok	Odsouzení
2017	1
2018	2
2019	9

Zdroj: Statistické ročenky VS ČR za rok 2017–2019

Tabulka č. 4 potvrzuje názory výše zmiňovaných autorů (např. Mařádek), že sebepoškození je ve věznicích velmi časté. Do této statistiky jsou zahrnuty dle výroční zprávy VS ČR za rok 2019 jak odsouzení, tak obvinění. Každoročně přibývá pokusů o sebepoškození. V roce 2018 došlo ke zvýšení počtu o více než 100 případů. Dle tabulky č. 5 je evidentní, že hladovky jsou zaznamenávány sporadicky. Nejvyšší nárůst byl v roce 2019, kdy počet stoupl o osm událostí za tři roky.

3 Výzkumné šetření

V poslední kapitole práce je přiblíženo vlastní výzkumné šetření realizované na základě zjištěných teoretických poznatků z odborné literatury, jež byly představeny v první a druhé kapitole.

3.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zmapování trestné činnosti a kázeňských přestupků z pohledu vybraných zaměstnanců Vězeňské služby České republiky. Pro získání těchto dat byla použita kvalitativní metoda zkoumání realizována formou rozhovoru s ředitelem věznice, prvním zástupcem ředitele věznice, vedoucím oddělení prevence a stížností a zástupcem vedoucího oddělení výkonu trestu.

Výše zmíněný cíl je přetvořen do třech výzkumných otázek (dále jen „VO“), které jsou rozpracovány do jednotlivých tazatelských otázek (dále jen „TO“):

VO 1: *Jaké jsou zkušenosti zaměstnanců VS ČR s trestnou činností a kázeňskými přestupky ve věznicích?*

TO 1: Jak dlouho pracujete ve věznici a na jaké pozici?

TO 2: S jakou trestnou činností a kázeňskými přestupky se setkáváte?

TO 3: S jakou formou násilí vůči zaměstnancům se setkáváte ze strany odsouzených? Došlo někdy k násilí vůči Vaší osobě? Pokud ano, o jakou formu násilí se jednalo?

TO 4: Z jakého důvodu je podle Vás užívání omamných a psychotropních látek ve věznici nejčastějším jevem?

TO 5: Čeho se obáváte v souvislosti s trestnou činností a kázeňskými přestupky ze strany odsouzených?

TO 6: Co by podle Vás mohlo být motivací k páchání trestné činnosti a kázeňských přestupků?

VO 2: *Jak zaměstnanci VS ČR hodnotí eliminaci výskytu trestné činnosti a kázeňských přestupků?*

TO 7: Jaké nástroje k eliminaci trestné činnosti a kázeňských přestupků hodnotíte jako pozitivní?

TO 8: V čem naopak spatřujete nedostatky, co byste udělal jinak?

TO 9: V čem by podle Vás mohl být problém v souvislosti s nedostatkem zaměstnanců VS ČR při výskytu trestné činnosti a kázeňských přestupků ve věznici?

TO 10: Jak konkrétně jste školeni k případné eliminaci trestné činnosti a kázeňských přestupků vyskytujících se ve vězení?

VO 3: *Jaký je počet uložených kázeňských trestů za kázeňské přestupky a trestnou činnost spáchaných během výkonu trestu odnětí svobody za období 2017–2019?*

3.2 Výzkumná metoda a výzkumný vzorek

Pro výzkumné šetření jsem zvolila kvalitativně orientovaný výzkum. Dle Gavory je cílem kvalitativního výzkumu porozumět člověku. Chápat jeho stanoviska, jaký má pohled na věc a jak posuzuje jednání. Také uvádí, že kvalitativní výzkum je zaměřený na konkrétní případ, tzn. na konkrétní organizaci nebo skupinu zaměstnanců, které podrobně popisuje. Při kvalitativním výzkumu se zjištěné údaje uvádí ve slovní podobě (Gavora, 2010, s. 35–36).

Hendl (2016, s. 46) do metod kvalitativního výzkumu řadí pozorování, rozbor textů a dokumentů, interview, audio a videozáznam. Já pro své výzkumné šetření zvolila interview neboli rozhovor. Konkrétním druhem rozhovoru pro mé výzkumné šetření je strukturovaný rozhovor. Gavora (2010, s. 137) uvádí, že u takového druhu rozhovoru jsou otázky předem pevně stanovené a dá se říct, že jde o ústní dotazník.

Pro své výzkumné šetření jsem si vybrala respondenty ze dvou východočeských věznic. Všem účastníkům rozhovoru byla slíbena anonymita, proto jsou označováni jako respondenti. Výběr dvou respondentů, tedy ředitele věznice a prvního zástupce ředitele věznice, byl záměrný, neboť jsem absolvovala jejich přednášky na podobné téma jako je má práce. Zároveň mají s trestnou činností odsouzených zkušenosti. Nejdříve jsem je kontaktovala prostřednictvím e-mailové adresy, dále jsem jim stručně představila téma a cíl práce a oslovila je s dotazem, zda semnou uskuteční rozhovor. Oba respondenti mně vyhověli a zároveň pomohli najít další dva vhodné respondenty. Respondenti také souhlasili s případným zveřejněním rozhovoru. Rozhovor s ředitelem věznice je uveden v příloze (příloha A).

Výzkumný vzorek tvoří čtyři respondenti, přičemž se jedná pouze o muže. Pro lepší orientaci v interpretaci zjištěných dat jsou respondentům přiřazena čísla a věznice jsou označeny X a Y. Zároveň je níže přiložena tabulka č. 6 pro přehlednost respondentů.

Sběr dat probíhal ve dvou případech formou osobního setkání. U dalších dvou respondentů probíhal rozhovor distanční formou, neboť se nemohlo uskutečnit osobní setkání vzhledem ke zhoršení aktuální situace v souvislosti s pandemií.

Tabulka 6 – Přehled respondentů

Označení respondentů	Věznice	Funkce
R1	X	Ředitel věznice
R2	X	Vedoucí oddělení prevence a stížností
R3	Y	První zástupce ředitele věznice
R4	Y	Zástupce vedoucího oddělení výkonu trestu

3.3 Interpretace výsledků výzkumného šetření

V této podkapitole je nejprve text rozdělen podle výzkumných otázek a na ně navazujících tazatelských otázek. Závěr každé výzkumné otázky obsahuje shrnutí zjištěných dat.

Výzkumná otázka 1

Jaké jsou zkušenosti zaměstnanců VS ČR s trestnou činností a kázeňskými přestupky ve věznicích?

Pro tuto výzkumnou otázku jsem využila TO č. 1–6. Nejprve mě zajímalo, jak dlouho respondenti pracují ve věznicích a jaké mají zkušenosti s trestnou činností a kázeňskými přestupky. Také jsem zjišťovala, jaké jsou dle respondentů motivace pro páchaní trestné činnosti a jaké mají zaměstnanci VS ČR obavy týkající se výskytu trestné činnosti.

TO 1: Jak dlouho pracujete ve věznici a na jaké pozici?

R1 a R3 mají 15 let praxe ve vězeňství. R2 začal své působení ve věznici před 10 lety. Pouze R4 má ve vězeňství kratší praxi, konkrétně 7 let. Všichni respondenti svoji aktuální pozici ve věznici nevykonávají déle než 5 let. Jednotlivé pozice respondentů jsou zaznamenány v tabulce č. 6.

TO 2: S jakou trestnou činností a kázeňskými přestupky se setkáváte?

U této TO respondenti uváděli různorodou trestnou činnost a kázeňské přestupky. R2 pro pochopení rozdílu mezi trestnou činností a kázeňskými přestupky uvedl: „*Trestná činnost musí být soustavná, při prvním spáchání trestné činnosti či kázeňského přestupku je odsouzený pouze kázeňsky potrestán.*“

Z trestné činnosti byl nejčastěji uváděn trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní v souvislosti s užíváním OPL. Respondenti také zmiňovali distribuci OPL, ublížení na zdraví, násilí proti úřední osobě a majetkové trestné činy, respektive krádeže, přičemž dochází k vloupání do skříněk, kdy jsou odsouzeným odcizeny např. tabáky. R1 uvádí, že se hospodářské trestné činy, např. podvody a zpronevěry, ve věznici X převážně nepáchají. Latentní trestnou činnost v sexuální oblasti uvedl pouze jeden respondent.

Odsouzení se dle respondentů nejvíce dopouští kázeňských přestupků v oblasti zneužívání OPL, zneužívání nepovolených věcí (např. mobilní telefony) a agresivního chování k zaměstnancům věznice. R4 kromě toho zmiňuje: „*Nejčastěji se setkávám s porušováním základních povinností a vnitřního řádu věznice (ústrojová nekázeň, ničení majetku VS ČR, kouření mimo vyhrazená místa, neustlaná postel) a odmítnutí podrobit se vyšetření, zda odsouzený užil návykovou látku.*“ Dále bylo uvedeno sebepoškozování a neuposlechnutí příkazu příslušníka.

TO 3: S jakou formou násilí vůči zaměstnancům se setkáváte ze strany odsouzených? Došlo někdy k násilí vůči Vaší osobě? Pokud ano, o jakou formu násilí se jednalo?

Všichni respondenti uvedli, že se setkávají s verbálními útoky a fyzickým násilím vůči zaměstnancům. R1 dodal, že převládá napadení příslušníků a příslušnic VS ČR. Respondenti uváděli u fyzického násilí například kopnutí nebo strkání do příslušníků. U verbálních útoků potom např. vyhrožování.

R2 v této souvislosti uvedl šíření nakažlivé nemoci, kdy odsouzený plivne po příslušníkovi. Dodává, že se tento trestný čin u nich ve věznici vyskytl v souvislosti s nemocí covid-19.

Na otázku, zda byli během své práce napadeni, odpověděli tři respondenti kladně. Ve dvou případech se jednalo o verbální útok, který byl řešen kázeňsky. Jednání nebylo natolik závažné, aby byl považován za trestný čin.

R1 k tomuto dodává: „Jednou k mému napadení došlo, když jsem pracoval na oddělení prevence a stížností jako vedoucí. V rámci výslechu odsouzeného, u kterého byl přítomen kolega jako vyšetřoval, nám vězeň při kladení otázek začal vyhrožovat. Konkrétně tak, že na mě a moji manželku pošle přes mobilní telefon, který jsme u něho zachytili, Ukrajince. Pak jsem pojal podezření, že nás chce vězeň napadnout sponkovačkou, tak jsem proti němu zakročil. Vybral jsem si konkrétně v tomto případě za donucovací prostředek hmat a chvat. Odsouzený byl sveden na zem a byly mu přiloženy pouta. V této podobě byl řešen kázeňsky za vyhrožování, protože společenská škodlivost nebyla v takové míře, aby se jednalo o trestný čin. Vyloženě fyzicky mě nenapadl, defacto jsem udělal preventivní krok.“

R3 sdělil, že v jeho případě došlo mnohokrát k fyzickému napadení ze strany odsouzených. Za toto jednání byl odsouzeným uložen další nepodmíněný trest odnětí svobody.

Pouze R2 se nikdy neseťkal se žádnou formou násilí vůči vlastní osobě.

TO 4: Z jakého důvodu je podle Vás užívání omamných a psychotropních látek ve věznici nejčastějším jevem?

Většina respondentů vidí nejzásadnější důvod v tom, že má majoritní většina odsouzených zkušenosti s drogou ještě před nástupem do výkonu trestu. Dalším důvodem dle respondentů je snadnější dostupnost k OPL, např. přehozy balíčků do věznice, distribuce v nárokových balících pro odsouzené, v korespondenci nebo tzv. „pašování“ odsouzenými z pracovišť, která jsou mimo věznici.

R2 spatřuje další důvod v tom, jaké má VS ČR kompetence kontrolovat nebo nekontrolovat odsouzené. Proč se do věznice drogy dostávají v takové míře, v jaké se dostávají, zdůvodňuje tím, že mohou kontrolovat odsouzené, pouze pokud mají důvodné podezření, že něco pronáší. Jinak by ho teoreticky kontrolovat neměli. To dle něj nahrává tomu, že je OPL hojně užíváno.

R1 uvádí, že odsouzení mívají problémy s ostatními odsouzenými, chtějí se dostat do jiné reality, potýkají se s rozpadem sociálních vazeb a tyto situace řeší nejčastěji právě užíváním OPL. Zmiňuje, že to může být nejčastějším jevem i z finančního důvodu. Tito odsouzení OPL neuvívají, ale pouze organizují průnik nepovolených věcí do věznice.

TO 5: Čeho se obáváte v souvislosti s trestnou činností a kázeňskými přestupky ze strany odsouzených?

Respondenti ke svým odpovědím uváděli, že obavy jako takové nemají. Ale například R4 zmínil případné obavy pramenící z efektivnosti kázeňského řízení. Zaznamenal případy, kdy odsouzenému nemohl být uložen kázeňský trest, neboť nebyl dostatek důkazů pro jeho potrestání. Dále se respondenti často vyjadřovali k možnému nárůstu spáchaných kázeňských přestupků a trestné činnosti s ohledem na aktuální skladbu odsouzených a zvyšující se závažnost jednání. R2 dodává: „*Když to tak řeknu, tak se „obávám“ že ta vzrůstající agrese odsouzených dojde i k nám do věznice X.*“

R1 odpovídal na otázku z pohledu ředitele věznice. Zmiňoval, že pokud by byl u něho ve věznici registrován výrazný počet trestné činnosti a kázeňských přestupků, musel by se zaměřit na to, jak je vězeňský systém nastavený a proč k nárůstu dochází. Zároveň upozorňuje, že tato odpověď není myšlena primárně tak, že se toho obává. Dále uvádí, že by momentálně pro něho bylo nejtěžší, kdyby v souvislosti s trestnou činností potažmo kázeňskými přestupky došlo k újmě na zdraví nebo úmrtí někoho ze zaměstnanců a dodává: „*Mým cílem je mimo jiné to, aby, lapidárně řečeno, moji kolegové šli ráno do práce a všichni po práci zpět za svoji rodinou.*“

TO 6: Co by podle Vás mohlo být motivací k páčání trestné činnosti a kázeňských přestupků?

Dle odpovědí respondentů může být motivací k páčání trestné činnosti a kázeňských přestupků např. uspokojování potřeb odsouzených a abstinčních příznaků. Další motivací je honba za ziskem. R2 uvedl, že si odsouzený páčáním trestné činnosti a kázeňských přestupků dokazuje, že má mezi odsouzenými „postavení“ a z trestné činnosti inkasuje. Dále dle respondentů mohou být u navazování nedovolených styků mezi odsouzenými motivací drogy. R2 se setkal s tím, že odsouzený drogu neměl, a proto jinému odsouzenému povolil sexuální kontakt. Byla to pro něho motivace, jak se dostat k OPL.

Někteří respondenti za motivaci k násilí ve věznici uvádí neshody mezi odsouzenými. Odsouzený je na někoho našťvaný, a tak napadne jiného odsouzeného nebo ho napadne z důvodu nedodržování základních hygienických návyků. R1 dodává: „*Skutečně je toto pro někoho absurdní důvod, ale ve věznici je to reálné a není to výjimečné.*“

Častou motivací ke krádeži je potřeba získat tabák, cigarety nebo kávu. Důvodem je, že mu tyto komodity nemá kdo poslat, a proto vykrade skříňku.

R1 k této otázce dodává: „*Co se týče mobilních telefonů, případně příslušenství k mobilním telefonům, tam se přiznám, že tu motivaci dokážu pochopit, ale ne omluvit. Dokážu ji pochopit v tom smyslu, že dotyčný vězeň chce mít soukromí, privátní kontakt s rodinou, to je jediné, co dokážu ne omluvit, ale pochopit, protože například potřeboval řešit tíživou situaci doma a nebyla jiná možnost řešení (alespoň podle toho vězně).*“ Odsouzení ale nepoužívají mobilní telefon pouze pro kontakt s rodinou. Dalším důvodem k používání mobilního telefonu respondent zmiňuje zastrašování lidí venku, kteří proti němu dříve svědčili. Respondenti z věznice X dodávají, že mají zkušenosti s domlouváním nebo plánováním útěku přes mobilní telefon, i to může být pro odsouzené motivací k páčání trestné činnosti.

R1 uvádí, že motivace odsouzených může být samozřejmě i jiná, ale vychází ze zkušeností, které získal za dobu své praxe.

Shrnutí výzkumné otázky 1

Z výše uvedených odpovědí vyplývá, že se jedná o relevantní odpovědi k problematice trestné činnosti, neboť všichni respondenti mají dlouholetou zkušenost s trestnou činností a kázeňskými přestupky. Z výsledků plyne, že se dle zaměstnanců VS ČR nejčastěji odsouzení dopouští trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Pod tento trestný čin je subsumována převážná většina trestné činnosti odsouzených. Dále nejčastěji uváděli užívání OPL a agresivní chování mezi odsouzenými i k zaměstnancům VS ČR.

Co se týče napadení respondentů, s tímto mají zkušenosti tři ze čtyř dotazovaných. Převážně se jednalo o verbální útok. Z odpovědí respondentů dále vyplývá, že užívání OPL je nejčastějším jevem ve věznici z důvodu užívání drog před nástupem do výkonu trestu a díky limitům, které má VS ČR při kontrolách.

K otázce zaměřené na motivaci odsouzených pro páčání trestné činnosti a kázeňských přestupků respondenti nejčastěji uváděli uspokojování potřeb. U krádeží zmiňovali motivaci získat tabák, kávu nebo cigarety, neboť o tyto komodity mají odsouzení nejvíce zájem.

Výzkumná otázka 2

Jak zaměstnanci VS ČR hodnotí eliminaci výskytu trestné činnosti a kázeňských přestupků?

Ke zjištění dat jsem využila TO č. 7–10. Pomocí těchto otázek jsem zjišťovala názory respondentů k nástrojům pro eliminaci trestné činnosti a kázeňských přestupků. Média často píše, že se VS ČR potýká s nedostatkem zaměstnanců, a proto mě zajímal názor respondentů na tuto problematiku z hlediska páčání trestné činnosti odsouzenými. Také jsem se zaměřila na to, zda jsou zaměstnanci VS ČR proškolení v možnostech zabránění trestné činnosti a kázeňských přestupků.

TO 7: Jaké nástroje k eliminaci trestné činnosti a kázeňských přestupků hodnotíte jako pozitivní?

V této otázce se respondenti zaměřovali převážně na trestní řízení, zacházení s odsouzenými a materiální nástroje. Odpovědi respondentů se v jednotlivých oblastech téměř shodovaly. Většina respondentů vnímá pozitivně ukládání trestů, hlavně nepodmíněný trest odnětí svobody jako následek trestné činnosti. Odsouzení se nebojí kázeňských trestů, ale toho, že dostanou další tzv. „nášup“ (vězeňský argot, tzn. přidání dalšího nepodmíněného trestu odnětí svobody).

R2 spatřuje efekt i v tom, že ostatní odsouzení vidí, že došlo k trestnímu řízení a odsouzený bude rychle potrestaný. Toto považuje za jeden z klíčových faktorů snižující trestnou činnost odsouzených, neboť to může mít na ostatní odstrašující účinek.

Dalším pozitivním nástrojem je dle některých respondentů soustavná a důsledná práce s odsouzenými. R1 k tomuto dodává, že je velice dobře, jakým způsobem s nimi zaměstnanci ve věznici X komunikují, když mají problémy a jak se s nimi zachází. V tomto ohledu pozoruje, že odsouzení mají daleko nižší motivaci k páčání trestné činnosti než v jiných organizačních jednotkách.

Pouze R1 kromě výše zmíněných nástrojů uvedl: *„V souvislosti se zmírněním trestné činnosti v podobě průniku nepovolených věcí hodnotím pozitivně opatření technického rázu, detekční zařízení, dále zařízení, které je schopno vyhledat mobilní telefon, využití naší kynologie při hledání drog, ale i opatření netechnického rázu, tzn. velmi kvalitní práce s informacemi, ale i „informátory“ z řad odsouzených. Bez informací se obtížně stanovují nová opatření či se modifikují ta stávající.“*

Také pozitivně zhodnotil nové oplocení okolo věznice X, které muselo projít rekonstrukcí, neboť byly zaznamenány útoky odsouzených. Celkově tuto změnu ohodnotil takto: „*Nyní mohu říct, že se nám díky všem podařilo nastavit bezpečnostní úroveň do jiné dimenze a jistě může řada prvků působit „odstrašujícím“ efektem.*“

TO 8: V čem naopak spatřujete nedostatky, co byste udělal jinak?

Respondenti spatřují nedostatky v trestním a kázeňském řízení. Někteří zmiňovali, že u některých trestných činů jsou odsouzení neadekvátně potrestaní. R1 považuje páčání trestné činnosti za přitěžující okolnost a dodává: „*Očekával bych, že to chování ve výkonu trestu bude naprosto perfektní, protože kde jinde má člověk ukázat, že se chová tak, jak má.*“ Když se zaměstnanci VS ČR snaží, aby se jednání odsouzeného dostalo k soudu, který však uloží odsouzenému neadekvátní trest, považuje za velký nedostatek.

R2 spatřuje nedostatek ve zdlouhavém procesu trestního řízení, neboť je každý trest efektivní, pokud je uložen co nejdříve od spáchání, nikoli například až po roce.

R3 zmiňuje v případě kázeňského řízení velmi složitý administrativní proces s možností opravného prostředku. Spatřuje, že vzhledem k náročnosti procesu mnohdy zaměstnanci spáchaný kázeňský přestupek raději neřeší.

R4 považuje za nedostatek možnost podávání stížnosti (návrhu na přezkum) proti rozhodnutí o uložení kázeňského trestu k soudu. Dle jeho názoru je možnost podat stížnost pouze v rámci VS ČR zcela dostačující.

Respondenti dále zmiňovali i kontroly odsouzených a zastaralé věci technického rázu. Dle názoru R2 není správné, že si zaměstnanci VS ČR musí zdůvodňovat kontroly odsouzených, když se vrací např. z vnějšího pracoviště s ohledem na skladbu odsouzených.

R1 sice v TO č. 7 zhodnotil některé prostředky pozitivně, ale zároveň v některých technických zařízeních vnímá nedostatky. Převážně se jedná o vybavenost věznice, které není adekvátní k současné době. Zde uvádí využívání detekčních prostředků pro odhalování infiltrace nepovolených věcí: „*Jsmo velmi limitováni, když vězeň pronáší drogu nebo jakoukoliv jinou nepovolenou věc v útrobach těla, protože naše detekční prostředky nejsou schopny identifikace např. látky rostlinného původu (marihuana apod.), ale indikují kovové části. Tudíž naše detekční stoličky, detekční křesla, nejsou způsobilé odhalit například drogu uschovanou v těle člověka.*“

TO 9: V čem by podle Vás mohl být problém v souvislosti s nedostatkem zaměstnanců VS ČR při výskytu trestné činnosti a kázeňských přestupků ve věznici?

Respondenti zmiňovali, že nedostatkem zaměstnanců dochází k menší míře kontrol odsouzených na oddílech a řešení konfliktních situací je složitější. Tím, že plní více povinností naráz, pak chybí jejich fyzická přítomnost mezi odsouzenými. R4 spatřuje problém v souvislosti s nedostatkem zaměstnanců především v tom, že některé kázeňské přestupky nemusí být vůbec zjištěny nebo včas vyřešeny vzhledem k časové náročnosti kázeňského řízení a administrativní zátěži zaměstnanců.

R2 a R4 se ale shodují, že i kdyby bylo více zaměstnanců, tak nelze očekávat snížení počtu kázeňských přestupků, neboť to je dáno skladbou odsouzených. Ti převážně nemají respekt k autoritám a ani vytvořené sociální a pracovní návyky.

R1 dodává, že pokud bude ve věznici více zaměstnanců, tak se budou starat o menší počet odsouzených, což zapříčiní i více prostoru pro individuální zacházení s odsouzenými, kteří pak mají možnost řešit své problémy s vychovatelem. Tuto odpověď uvádí příkladem: „*Dřív bylo v souvislosti s mobilními telefony povinné, že vězeň si napsal žádost o realizaci legitimního telefonního hovoru, a vždy tam musel být schvalovatel, například vychovatel. Takže když jsem neměl dostatek vychovatelů, tak se počet telefonních hovorů snižoval a vězni logicky měli daleko větší tendenci si sehnat mobilní telefon nebo jinou formu komunikace s venkovním světem, protože se na ně nedostalo.*“

Na závěr někteří respondenti vyzdvihují důvěryhodnost zaměstnanců. Pokud něco slíbí i přes nedostatek zaměstnanců a s tím spojenou vyčíženost, tak to musí dodržet. Pokud by odsouzení přestali zaměstnancům důvěřovat, mohlo by docházet ke vzpourám.

TO 10: Jak konkrétně jste školeni k případné eliminaci trestné činnosti a kázeňských přestupků vyskytujících se ve vězení?

R3 uvádí, že je pro něho práce s odsouzenými sama o sobě školením. Zaměstnanci VS ČR při práci získávají nové informace a zkušenosti. R1 klade důraz na soustavnou edukaci zaměstnanců VS ČR, ale dle jeho názoru není na představované úrovni.

Všichni respondenti uvádí, že ohledně dané problematiky probíhají školení a metodické semináře, které pořádá Generální ředitelství VS ČR nebo si je věznice realizují samy. Ve věznici X provádí oddělení prevence a stížností každý rok školení na nějaké dané téma nebo psycholog realizuje témata zaměřená na komunikaci s odsouzenými či prevenci sebevražedného jednání.

Někteří respondenti zmiňují kurz odborné přípravy, kterým prochází všichni noví zaměstnanci. V tomto kurzu získávají kompetence k výkonu dané profese. Za R1 jakožto ředitele věznice je důležité, aby zaměstnanci VS ČR věděli, na co si mají dát pozor při kontrole balíků, jak řešit konfliktní situace mezi odsouzenými a dodává: *„Když se dva vězni budou jenom hádat, nemusí k násilí vůbec dojít, pokud je zaměstnanec schopen situaci uklidnit nějakou interakcí nebo dobrou komunikací.“*

R2 jakožto vedoucí oddělení prevence a stížností zmiňuje, že zaměstnance školí spíše po stránce, jak se chovat, když se už něco stane. Dodává, že dříve pracoval u Policie ČR, kde byl v této oblasti nejproškolenější a nyní své poznatky využívá ve věznici.

Shrnutí výzkumné otázky 2

Z odpovědí respondentů bylo zjištěno, že nástroje, které má VS ČR k dispozici, víceméně hodnotí pozitivně, i když jsou si vědomi toho, že pouze znesnadňují průnik do věznice, ale nezamezují motivaci odsouzených páchat trestnou činnost. Vyzdvihují hlavně ukládání dalšího nepodmíněného trestu odnětí svobody a samotné zacházení s odsouzenými.

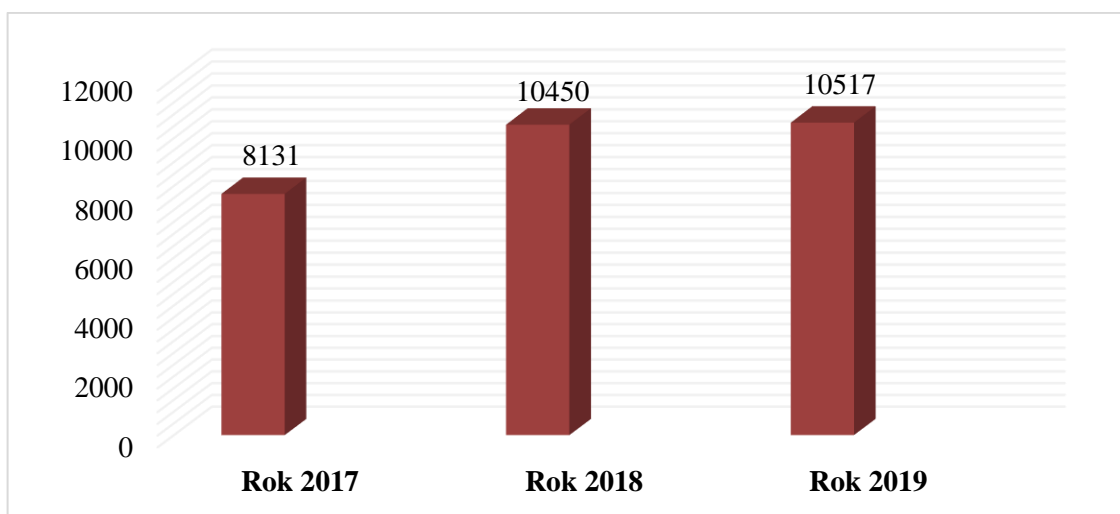
Co se nedostatků při výskytu trestné činnosti týče, upozorovala jsem, že odpovědi respondentů byly často zaměřené na kázeňské řízení a soudní trestní řízení, přičemž konečné rozhodnutí závisí na příslušném soudu, zaměstnanci VS ČR ho nemohou výrazně ovlivnit. Na možné nedostatky vyskytující se přímo ve věznici upozornil pouze ředitel věznice. Je si ale vědom, že VS ČR nemá dostatek finančních prostředků a investice do moderních zařízení jsou nákladné.

Důležitou roli hraje při eliminaci trestné činnosti a kázeňských přestupků pro některé respondenty edukace zaměstnanců a samotné zkušenosti vyplývající z práce s odsouzenými.

Výzkumná otázka 3

Jaký je počet uložených kázeňských trestů za trestnou činnost a kázeňské přestupky spáchaných během výkonu trestu odnětí svobody za období 2017–2019?

Tato výzkumná otázka obsahuje statistická data o uložených kázeňských trestech za spáchanou trestnou činnost a kázeňské přestupky. Údaje jsou zaznamenány v grafu č. 1 a tabulce č. 7. Veškerá data byla zpracována se souhlasem Generálního ředitelství VS ČR.

Graf 1 – Celkový počet uložených kázeňských trestů ve výkonu trestu odnětí svobody za období 2017–2019 (Interní statistiky VS ČR)

Tabulka 7 – Počet jednotlivých kázeňských trestů uložených ve výkonu trestu odnětí svobody za období 2017–2019

Kázeňský trest	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Důtka	2 073	2 694	2 768
Snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců	4	14	25
Zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce	112	228	237
Pokuta až do výše 5 000 Kč	5	6	51
Propadnutí věci	18	36	51
Umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dnů s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení	4 543	5 972	5 883
Celodenní umístění do uzavřeného oddílu až na 20 dnů	1 199	1 293	1 491
Umístění do samovazby až na 20 dnů	35	18	11
Odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny	6	10	0

Zdroj: Interní statistiky VS ČR

Shrnutí výzkumné otázky 3

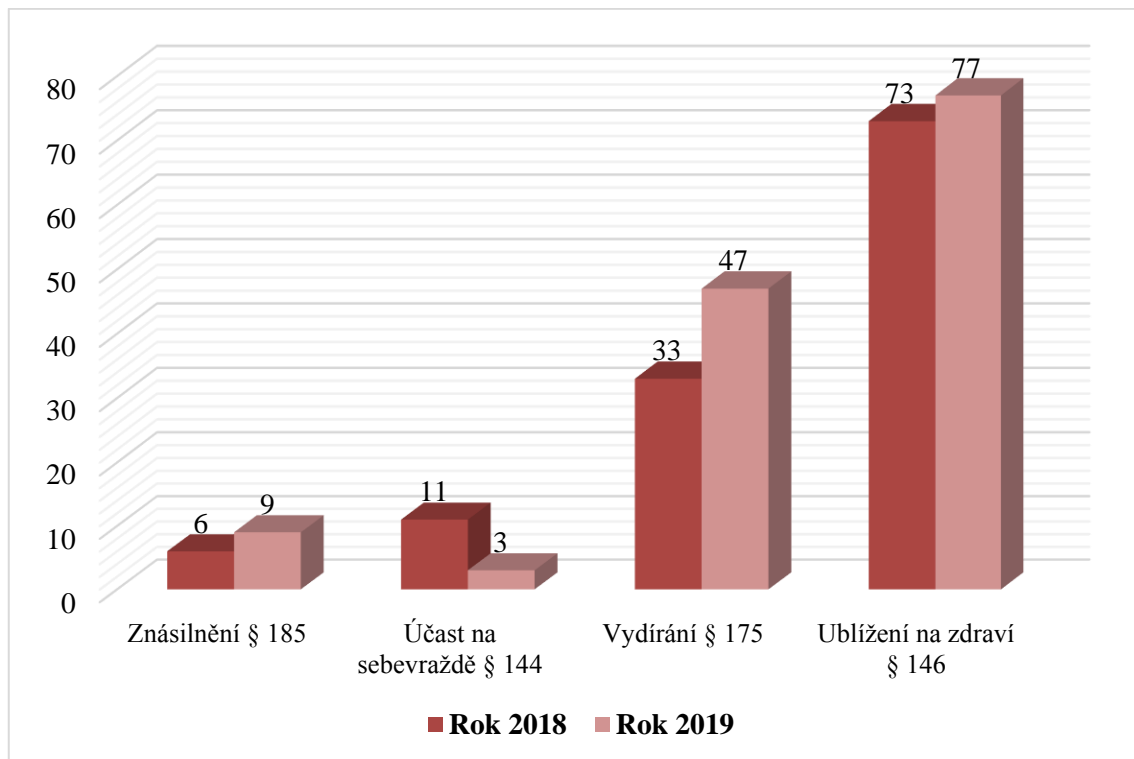
Z grafu č. 1 vyplývá, že počet uložených kázeňských trestů se za poslední tři roky pravidelně zvyšoval. Celkově došlo ke zvýšení o 2 386 trestů. VS ČR od roku 2017 do roku 2019 uložila 29 098 kázeňských trestů. Odsouzeným je za páchaní trestné činnosti a kázeňských přestupků dle tabulky č. 7 nejvíce ukládán kázeňský trest umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dnů s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení. Druhé místo zaujímá ukládání důtky. Posledním hojně využívaným kázeňským trestem je celodenní umístění do uzavřeného oddílu až na 20 dnů. Tato umístění trestů se za poslední tři roky nezměnila.

Nejvyšší nárůst během dvou let je zaznamenán u kázeňského trestu umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dnů s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení. Tam došlo ke zvýšení o 1 340 trestů. Dále se zvýšil trestu pokuty až do výše 5 000 Kč, přičemž se číslo zvýšilo až o desetinásobek.

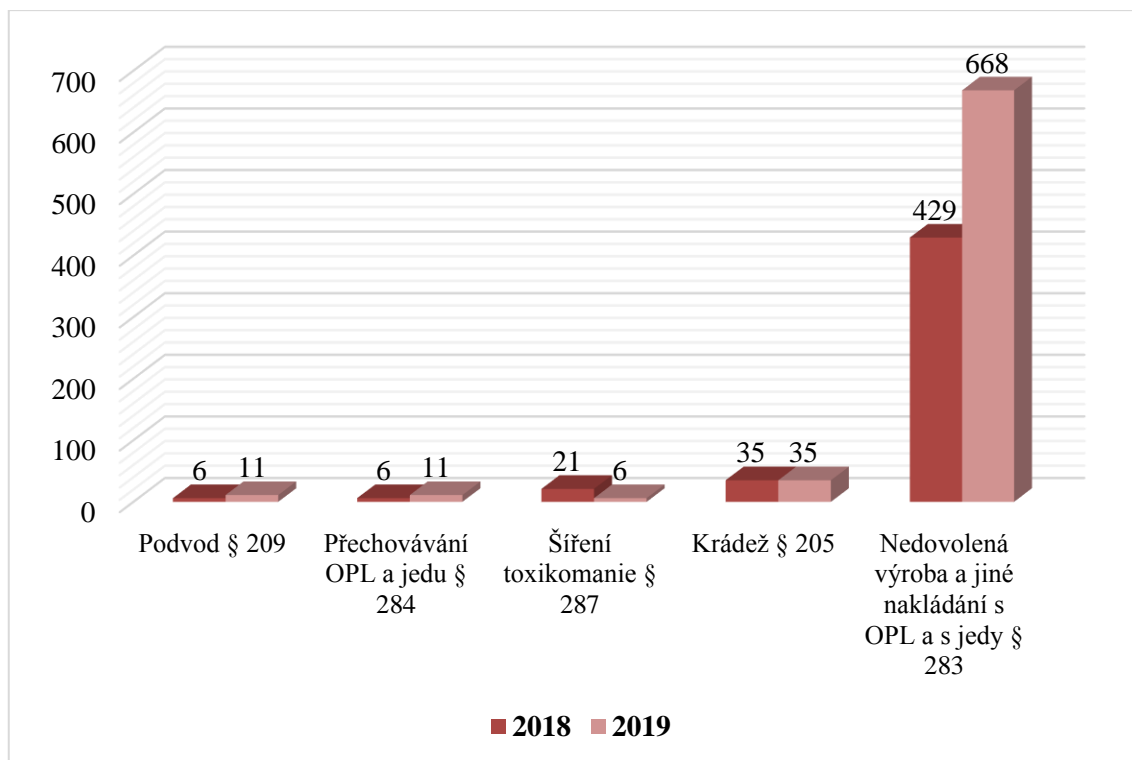
Naopak počet u kázeňského trestu umístění do samovazby až na 20 dnů se snížil. Trest odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny nebyl za rok 2019 uložen.

Ze zjištěných dat VS ČR vyplývá, že se kázeňské tresty v roce 2019 nejvíce ukládaly v rámci celé VS ČR za porušování vnitřního řádu věznice (4 510x), nedovolené držení drog a léků, manipulace s nimi, pozitivní monitoring nebo jeho odmítnutí (1 621x). Dalším důvodem bylo ničení majetku VS ČR nebo navazování nedovoleného styku. Protiprávní jednání odsouzených bylo zařazeno do kategorie neuposlechnutí příkazu vydaného oprávněnou osobou (894x).

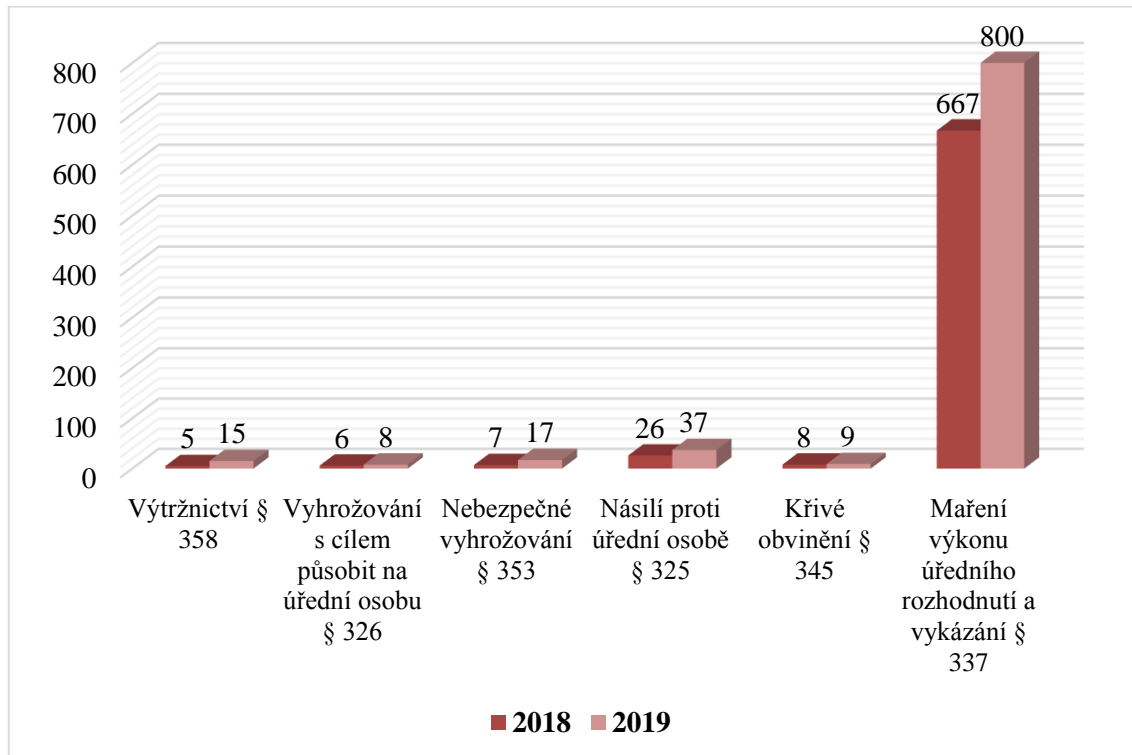
Níže jsou pro představu přiloženy grafy č. 2, 3 a 4 obsahující počet podezření ze spáchání trestných činů dle jednotlivých paragrafů trestního zákoníku za rok 2018 a 2019. Údaje se týkají celé VS ČR.

Graf 2 – Četnost podezření ze spáchání TČ dle jednotlivých ustanovení § 144–185 trestního zákoníku (Interní statistiky VS ČR)

Graf 3 – Četnost podezření ze spáchání TČ dle jednotlivých ustanovení § 205–287 trestního zákoníku (Interní statistiky VS ČR)

Graf 4 – Četnost podezření ze spáchání TČ dle jednotlivých ustanovení § 325–353 trestního zákoníku (Interní statistiky VS ČR)

Shrnutí grafů č. 2, č. 3 a č. 4

Z výše uvedených grafů plyne, že nejvíce byly vězněné osoby za rok 2018 a 2019 podezřelé ze spáchání trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a s jedy a z ublížení na zdraví. Podezření plynulo také z trestného činu vydírání a násilí proti úřední osobě.

Zajímavým ukazatelem za uvedené roky je trestný čin krádeže, neboť zde došlo ke stejnému počtu podezření. K poklesu z podezření došlo u trestných činů účast na sebevraždě a šíření toxikomanie. U vysoce latentní trestné činnosti, tj. znásilnění, je počet podezření relativně nízký. Je tedy evidentní, že převážná většina vězněných osob, které jsou obětí znásilnění, tento skutek nenahlašují.

V uvedených grafech nejsou zmíněny trestné činy, u kterých byla četnost podezření zaznamenána ve velmi nízkém počtu. Lze tak uvést například usmrcení z nedbalosti § 143 (2x za rok), sexuální nátlak § 186 (1x za rok), výrobu a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem § 288 (1x za rok), těžké ublížení na zdraví § 145 (2x za rok 2018), pomluvu § 184 (2x za rok 2018), porušování tajemství dopravovaných zpráv (1x v roce 2019), vraždu § 140 (1x v roce 2019), šíření nakažlivé lidské nemoci § 152 (1x v roce 2019), omezování osobní svobody § 171 (3x za rok 2018), vzpouru vězňů § 344 (3x za rok 2019) a šíření poplašné zprávy § 357 (1x za rok 2019).

3.4 Závěr výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zmapovat trestnou činnost a kázeňské přestupky z pohledu zaměstnanců VS ČR. Tento cíl je autorem práce považován za splněný.

Z provedeného šetření vyplývá, že se zaměstnanci potýkají se širokou škálou trestné činnosti potažmo kázeňských přestupků. Respondenti uváděli převážně nejčastější jevy vyskytující se ve věznicích. Pro komplexnost celého tématu jsou ve výzkumném šetření uvedeny i méně časté trestné činy objevující se ve věznicích. Z rozhovorů vyplývá, že zaměstnanci mají zkušenosti s násilím vůči zaměstnancům ze strany odsouzených. U některých respondentů je zkušenost dokonce osobní.

Z vyjádření respondentů k motivaci odsouzených páchat trestnou činnost ve věznicích je zřejmé, že motivace je stejná jako při páchání trestné činnosti na svobodě. Zde je ale umocněna psychologickými důsledky uvěznění. Nejvíce poznatků k motivaci odsouzených uváděli ti, co pracovali nebo stále pracují na oddělení prevence a stížností.

Oddělení prevence a stížností je kompetentní k vyšetřování trestné činnosti a kázeňských přestupků. K zodpovězení této otázky využívali své zkušenosti pramenící z výsledku odsouzených.

Výzkumné šetření bylo zaměřeno i na možnosti eliminace trestné činnosti a kázeňských přestupků. VS ČR využívá mnoho technických i netechnických prostředků ke snížení infiltrace nepovolených věcí do věznice. Většinu prostředků považují respondenti za efektivní a dle nich mají i odstrašující účinky pro odsouzené. Úplné odstranění trestné činnosti potažmo kázeňských přestupků s ohledem na skladbu odsouzených a jiné faktory není možné.

Výsledkem výzkumného šetření je také zjištění, že soustavná edukace zaměstnanců VS ČR je při práci s odsouzenými nezbytná. Respondenti uvedli, že se účastní školení na různá témata zaměřená jak na práci s technickým zařízením, tak na samotné zacházení s odsouzenými. Pro vzdělávání zaměstnanců je důležité mít ve věznicích odborný personál se zkušenostmi týkající se problematiky trestné činnosti a kázeňských přestupků, neboť tyto poznatky jsou pro další zaměstnance přínosné. Zároveň se mohou navzájem obohacovat svými zkušenostmi z praxe.

Závěr

Bakalářská práce „Trestná činnost odsouzených během výkonu trestu odnětí svobody“ pojednává o problematice trestné činnosti, které se odsouzení dopouští během vykonávaného nepodmíněného trestu odnětí svobody. V teoretické části byla nejprve představena VS ČR jako organizační jednotka, která zajišťuje výkon trestu odnětí svobody a registruje trestnou činnost a kázeňské přestupky odsouzených. Poté byla přiblížena samotná trestná činnost a ni navazující nejčastější trestné činy a kázeňské přestupky odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.

Cílem práce bylo přiblížit problematiku trestné činnosti a jejího výskytu ve věznicích v České republice. Pro výzkumné šetření byli zvoleni čtyři zaměstnanci VS ČR, kteří přiblížili výskyt trestné činnosti a kázeňských přestupků ze svého pohledu. Pro dokreslení výzkumného šetření byla využita statistická data získaná prostřednictvím Generálního ředitelství VS ČR. Cíl bakalářské práce je autorem práce považován za splněný.

Z výsledků výzkumného šetření lze vyvodit fakt, že je ve VS ČR mnoho nedostatků ke snižování trestné činnosti a kázeňských přestupků. VS ČR by mohla do budoucna čerpat více inspirace ze středu Evropy, například z rakouských a maďarských věznic, kde používají moderní techniky při zacházení s odsouzenými. Z rozhovorů se zaměstnanci VS ČR vyplynulo, že je mnohdy složité odsouzeným dokázat verbální útoky vůči zaměstnancům, neboť to je slovo proti slovu. Zaujal mě koncept výše zmíněných věznic, kde mají příslušníci k uniformě připnutou kameru a zachycují, co se ve věznicích odehrává. Dle mého názoru by bylo přínosné uvažovat o tomto zavedení i v českých věznicích. Za další nedostatek považuji nízký počet protidrogových psů a jejich výskyt v organizačních jednotkách, neboť ne každá věznice má k dispozici psy přímo ve věznici. Služební kynologie zapřičiňuje snižování infiltraci nepovolených věcí do věznice, neboť protidrogový psy dokážou při správném výcviku nalézt například drogy v korespondenci. Dalším návrhem je zrušení nárokových balíčků. Odsouzení by si vše kupovali ve vězeňské kantýně a omezilo by se tak množství nepovolených věcí ukrytých právě v balíčkách. Jsem si ale vědoma toho, že nic z uvedených návrhů by nebylo efektivní, pokud by ve věznicích nebyl dostatečně odborný a spolehlivý personál, neboť lidský faktor je lidský faktor.

Bakalářská práce by mohla být využita pro další výzkumné šetření. Zajímavým ukazatelem by dle mého názoru bylo porovnání výskytu trestné činnosti a kázeňských přestupků ve věznicích pro odsouzené muže a odsouzené ženy z pohledu zaměstnanců. Zda existují rozdíly v páchání trestné činnosti a kázeňských přestupků ze strany žen ve výkonu trestu.

Bakalářská práce může být přínosná jako základní přehled o problematice trestné činnosti odsouzených studentů, kteří studují sociální obory a mají zájem o vězeňství. Dále by práce eventuálně mohla posloužit zájemcům o práci ve VS ČR.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. 108 s. ISBN 978-80-7338-158-5.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozšířené vydání. Brno: Paido, 2010. 265 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. doplněné vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. 185 s. ISBN 80-86708-30-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4. přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3.

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 189 s. ISBN 978-80-7552-163-7.

KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: CH Beck, 2009. 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3.

KRAUS, Blahoslav a HRONCOVÁ, Jolana a kol. *Sociální patologie*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.

MAŘÁDEK, Vladimír. *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. 142 s. ISBN 80-7042-256-4.

RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9.

RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. 2. vydání, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 s. ISBN 978-80-7435-716-9.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie II. díl: Teorie a praxe zacházení s vězňnými*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007a, 77 s. ISBN 978-80-7372-204-3.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl: Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007b. 69 s. ISBN 978-80-7372-205-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2012. 870 s. ISBN 978-80-262-0225-7.

WORLEY, Vidisha and WORLEY, Richard. *American Prisons and Jails: An Encyclopedia of Controversies and Trends*. California: ABC-CLIO, 2018. vol. 2, pp. 793. ISBN 978-1610695008.

Periodika

JŮZL, Miloslav a BARGEL, Miroslav. Prizonizace a kontraprizonizace. *České vězeňství: čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci* [online]. 2011, roč. 20, č. 4, s. 21–23 [cit. 2021-03-09]. ISSN 1213-9297. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2011/cv-4-2011.pdf>.

KOLÁŘ, Ondřej. Výkon trestu odnětí svobody a infiltrace omamných a psychotropních látek do věznic. In: RASZKOVÁ, Tereza a ŠPRÁCHALOVÁ, Lucie, eds. *Acta sociopathologica IV: Ohrožení dítěte v kontextu společenských změn*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017, s. 128–134. ISBN 978-80-7435-666-7.

KOLÁŘ, Ondřej a KUBÍN, Tomáš. Protiprávní jednání vězňených osob a role Pověřeného orgánu Vězeňské služby ČR. *Bezpečnostní teorie a praxe*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2017, roč. 22, č. 3, s. 135–145. ISSN 1801-8211.

MAREŠOVÁ, Alena. Fenomén násilí za zdmi věznic. *Bezpečnostní teorie a praxe*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2016, roč. 21, č. 3, s. 127–131. ISSN 1801-8211.

MAŘÁDEK, Vladimír. Agrese v penitenciárních podmínkách. *Čtvrtletník Kriminallistika*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2004, roč. 37, č. 3, s. 210–218. ISSN 1210-9150.

MOTEJL, Otakar a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 333 s. ISBN 978-80-7357-606-6.

MRAVČÍK, Viktor, HORÁKOVÁ, Michaela, PEŠEK, Roman, KOŇÁK, Tomáš. Drogy a vězni v ČR: výsledky dotazníkové studie mezi osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. *Zaostřeno na drogy 5*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2011, roč. 9, č. 5, s. 1–16. ISSN 2336-824.

RASZKOVÁ, Tereza. Negativní jevy ve věznicích. In: RASZKOVÁ, Tereza, ed. *Acta sociopathologica I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, s. 125–130. ISBN 978-80-7435-420-5.

RASZKOVÁ, Tereza a KUBÍN, Tomáš. Omamné a psychotropní látky ve věznicích. In: ŠPRÁCHALOVÁ, Lucie a HOFERKOVÁ, Stanislava, eds. *Acta sociopathologica III.: Rizikové chování a jeho prevence v česko-slovenských souvislostech*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2016, s. 176–185. ISBN 978-80-7435-637-7.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2017. 248 s. Statistická ročenka.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2018. 261 s. Statistická ročenka.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019. 261 s. Statistická ročenka.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Výroční zpráva za rok 2019*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2020. 53 s. Výroční zpráva.

Internetové zdroje

O BASE. „Vzpouřa“ v Bělušicích. *O base* [online]. Praha: info@obase.cz, 2020 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://obase.cz/vzpouira-v-belusicich/>.

POLICEJNÍ DENÍK. VSČR odhalí dvakrát týdně pokus o pašování nepovolených věcí do vězení. *Policejní deník* [online]. Praha: Policejní deník, 2013 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://policejnidenik.cz/vscr-odhali-dvakrat-tydne-pokus-o-pasovani-nepovolenych-veci-do-vezeni/>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Koncepce vězeňství do roku 2025. *Ministerstvo spravedlnosti České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2016 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Vzdělávání personálu VS ČR. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, 2021a [cit. 2021-11-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/clanky/detail/vzdelavani-personalu-vs-cr>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Organizační jednotky. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, 2021b [cit. 2021-11-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

Legislativa a legislativní dokumenty

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s. r. o. 2010–2020 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s. r. o. 2010–2020 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s. r. o. 2010–2020 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s. r. o. 2010–2020 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>.

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Vývoj počtu zaměstnanců za období 2017–2019	15
Tabulka 2 – Počet zneužívání OPL odsouzenými v letech 2017–2019.....	25
Tabulka 3 – Počet napadení zaměstnanců VS ČR za období 2017–2019	28
Tabulka 4 – Počet sebepoškození za období 2017–2019	33
Tabulka 5 – Počet hladovek za období 2017–2019	33
Tabulka 6 – Přehled respondentů.....	36
Tabulka 7 – Počet jednotlivých kázeňských trestů uložených ve výkonu trestu odnětí svobody za období 2017–2019	46

Přílohy

Příloha A: Rozhovor s respondentem R1

TO 1: Jak dlouho pracujete ve věznici a na jaké pozici?

Pracuji ve věznici od 1. července 2016 a pracuji tam jako ředitel věznice.

TO 2: S jakou trestnou činností/kázeňskými přestupky se setkáváte?

Těžká otázka, protože je potřeba odlišit páchaní trestné činnosti potažmo kázeňských přestupků ve výkonu trestu. Trestná činnost je různorodá, v drtivé většině případů se jedná o trestné činy veřejné, tzn. maření výkonu úředního rozhodnutí, což je nejexponovanější skutková podstata trestné činnosti ve výkonu trestu. Zařazujeme pod ní podle trestního zákoníku i trestné činy, které jsou páchány, když jsou například vězni pozitivně testováni na OPL, pokud to nejsou samostatné drogové delikty, dále používání mobilního telefonu, násilí mezi odsouzenými (nejedná-li se o ublížení na zdraví, výtržnictví apod.) Dále lze uvést ublížení na zdraví, tzn. trestné činy proti životu a zdraví, majetkové trestné činy, krádeže, velmi ojedinělé hospodářské trestné činy formou podvodů, zpronevěr, tedy trestné činy, které se ve věznici moc nepáchají. Majoritou je trestná činnost formou maření výkonu úředního rozhodnutí. Kázeňským přestupkem může být i používání mobilního telefonu, pokud to není trestný čin. Mezi závažné kázeňské přestupky řadíme i zmíněné používání mobilního telefonu (dle okolností může být současně trestným činem), zneužití OPL či jiné významné porušení zákonných předpisů. Pak ty lehčí přestupky, tzn. neustlaná postel, ústrojová nekázeň.

TO 3: S jakou formou násilí vůči zaměstnancům se setkáváte ze strany odsouzených? Došlo někdy k násilí vůči Vaší osobě? Pokud ano, o jakou formu násilí se jednalo?

Předně uvedu, že jsem rád, že těch případů není stovka. Bohužel za poslední dva roky můžeme sledovat nárůst případů, bavíme-li se o násilí, když pomínu verbální útok, fyzické agrese a skutečné napadení zaměstnance ze strany odsouzeného. Převládá počet napadení vůči „uniformám“, u napadení civilních zaměstnanců si myslím, že jsou to jednotky případů, ale v tom globále je nejvíce napadení našich příslušníků potažmo příslušnic. To násilí může mít formu postrčení, může to být facka, úder nebo kopnutí.

Je potřeba brát v potaz, že se někteří vězni nebrání použít i nějakou zbraň ve formě židle nebo nástroje, což je ale přísněji právně kvalifikováno, co se týče posuzování trestné činnosti. Řekl bych, že největší podíl na tom mají určitě takové ty tzv. „strkačky“, kdy člověk vezme jiného za košili, tričko... Můžou se nějakým způsobem strkat a zaměstnanec (míněno příslušník) má právo a musí v takovém případě použít donucovací prostředky. Přirozeně forem násilí může být daleko víc. Těch verbálních útoků může být stovky i tisíce, ale je to kolikrát složitější, protože je to třeba slovo proti slovu. Může se jednat o vyhrožování zabitím, případně způsobení újmy rodinám.

A jestli došlo k násilí vůči mé osobě? Jednou ano, když jsem pracoval na oddělení prevence a stížností jako vedoucí. V rámci výslechu odsouzeného, u kterého byl přítomen kolega jako vyšetřovatel, nám vězeň při kladení otázek začal vyhrožovat. Konkrétně tak, že na mě a moji manželku pošle přes mobilní telefon, který jsme u něho zachytili, Ukrajince. Pak jsem pojal podezření, že nás chce vězeň napadnout sponkovačkou, tak jsem proti němu zakročil. Vybral jsem si konkrétně v tomto případě za donucovací prostředek hmat a chvat. Odsouzený byl sveden na zem a byly mu přiloženy pouta. V této podobě byl řešen kázeňsky za vyhrožování, protože společenská škodlivost nebyla v takové míře, aby se jednalo o trestný čin. Vyloženě fyzicky mě nenapadl, defacto jsem jednal preventivně.

TO 4: Z jakého důvodu je podle Vás užívání omamných a psychotropních látek ve věznici nejčastějším jevem?

Těžko úplně odpovědět, jestli je to nejčastější jev. Užívání OPL a také zneužívání léků formou různých tablet, injekčních stříkaček, tramadolových náplastí atd., lze považovat za jeden z nejzásadnějších a největších problémů, se kterým se v této oblasti potýkáme. Má to zásadní vliv na agresivní jednání vězňů v podobě násilí, těžko předvídatelného jednání pro naše kolegy na výkonu trestu a jiných úsecích a skutečně ten důvod, proč je to zakázáno ve věznici, je naprosto na místě.

Jsem překvapen, že ačkoli jsou konkrétně u nás ve věznici trestáni přísným kázeňským trestem a jsou posuzováni i trestně právním hlediskem s uložením trestu od okresního soudu, nestačí to. Navíc to nepůsobí ani jako generální prevence pro ty ostatní. To znamená, že ta potřeba, ta motivace pro užití OPL je daleko silnější než důsledky, které jim hrozí.

Důvod je prostý – majorita vězňů, které nastupují do výkonu trestu, má zkušenost s drogou a nebavíme se o zkušenosti typu „že jsem si jednou šel zahulit“, většinou jsou to lidé, kteří jsou na droze závislí, takže potom je potřeba dostat se do jiné reality na místě. Těch důvodů, proč je lidé zneužívají, je celá řada – chtějí se dostat do jiné reality, udělat si dobře, mají adaptační problémy, problémy s dalšími odsouzenými, problémy s rozpadem sociálních vazeb nebo si potřebují udělat dobře. Pak jsou ale vězni, kteří organizují průnik nepovolených věcí do objektu věznice, a kolikrát i ze šetření vyplývalo, že jsou to vězni, kteří navenek mají I. PSVD, chovají se tak, jak mají, chodí do práce a tu drogu ani nezneužívají, ale zajišťují skutečně strop té pomyslné pyramidy a v podstatě využívají tzv. „bílé koně“ k pronesení nepovolených látek. Tzn., že oni inkasují finanční či jiné náležitosti. Ale jak říkám, velikost drogy, způsob pronesení, detekční prostředky, to jsou faktory, které nám nenahrávají a s našimi nástroji je velmi těžké to odhalit. Takže průnik nepovolených věcí do věznice jde, nejsme hermeticky uzavřený prostor. Je potřeba říct, že vězni i civilní osoby využívají mj. tělesné schránky pro to, aby to pronesli, a tam jsme velmi omezeni, co se týče takovéto kontroly, protože i nařídít důkladnou osobní prohlídku, tzn. svléknout vězně donaha a provést kontrolu, musí být vždy na podkladě individuálního zhodnocení rizika a podezření, což je kolikrát velmi těžké. Shodně tak u civilní osoby provádění osobní prohlídky. Jak jsem již avizoval, v tomhle ohledu jsme limitováni.

TO 5: Čeho se obáváte v souvislosti s trestnou činností/kázeňskými přestupky ze strany odsouzených?

Já to vezmu z perspektivy ředitele věznice. Pokud by byl evidován u mě ve věznici výrazný počet trestné činnosti potažmo kázeňských přestupků ze strany odsouzených, pak se ale musím zaměřit i na to, jakým způsobem má věznice nastavený systém (analýza rizik a pravděpodobnosti apod.). Jako ředitel, mám radost, že za tu dobu, co jsem tam, nedošlo k nějakému násilí vůči našemu zaměstnanci, nedejbože s následkem újmou na zdraví. Ale pokud by to vězni stupňovali a došlo by k nárůstu, je potřeba se podívat na ten systém hlouběji, tzn. proč se to děje, jaké jsou pohnutky a motivace k takovému to jednání apod. Jsem nicméně rád, že jsme s kolegy schopni hledat a nacházet nějaká řešení. Pokud disponujeme informacemi, které jsou vážné, tak se snažíme v rámci možností toto odhalit, vyšetřit a osobně jsem pro to, aby se případné prokázání závažného jednání vězňů přísně potrestalo.

Z hlediska obav je pro mě zřejmě to nejtěžší, kdyby v souvislosti s trestnou činností nebo kázeňskými přestupky došlo k újmě na zdraví nebo úmrtí někoho z mých zaměstnanců. Mým cílem je mj. to, aby, lapidárně řečeno, moji kolegové šli ráno do práce a všichni po práci zpět za svoji rodinou. Pokud k tomuto dojde mezi vězni samotnými, je to špatně, ale upřímně, je to na každém z nás, i oni se musí chovat podle pravidel a budou za své jednání nést odpovědnost. Není mi jedno, pokud by mezi nimi něco bylo, k něčemu docházelo, ale na druhou stranu je to mnohdy jejich projev svobodné vůle vůči ostatním.

TO 6: Co by podle Vás mohlo být motivací k páčání trestné činnosti/kázeňských přestupků?

V případě drog je to uspokojení svých abstinčních potřeb nebo řešení svých problémů formou jiné reality, tzn. „že mi na chvíli bude dobře“. Ale lze zmínit i majetkové hledisko, touha a honba za ziskem, kdy se bavíme o vybraných věznicích, kteří to organizují a nedělají spontánně a jednorázově, ale je to jejich kontinuální trestná činnost, která je velmi těžko odhalitelná.

Co se týče mobilních telefonů, případně příslušenství k mobilním telefonům, tam se přiznám, že tu motivaci dokážu pochopit, ale ne omluvit. Dokážu ji pochopit v tom smyslu, že dotyčný vězeň chce mít soukromí, privátní kontakt s rodinou, to je jediné, co dokážu ne omluvit, ale pochopit, protože například potřeboval řešit tíživou situaci doma a nebyla jiná možnost řešení (alespoň podle toho vězně).

Ale pak je skupina odsouzených, kteří mobilní telefony využívají k zastrašování lidí venku. Zobecním to na páchaní trestné činnosti, tzn. nebezpečné pronásledování civilních osob i vyhrožování lidem, kteří proti nim svědčili, přestože je již odsouzený, dále objednání nových látek nebo nepovolených věcí. Máme bohužel i zkušenost s domlouváním a plánováním útěku. Co se týče páchaní trestné činnosti nebo přestupků v podobě násilí vůči vězňům, častokrát je toto jednání spontánní, kdy se dva vězni postrkají, pohádají. Faktory, proč vzniká fyzické násilí, jsou od těch nejzávažnějších, kdy má člověk opravdu velké adaptační problémy nebo trpí depresí, úzkostí nebo případně jinými nemocemi, i to, že vězeň vedle něho nedodrží základní hygienické potřeby, což je skutečně pro někoho absurdní důvod, ale ve věznici je to reálné a není to výjimečné.

Další trestné činy, např. krádež věcí ze skříňky, je naprosto typická forma jednání vězně za účelem zisku. Stále platí, že nejžádanějšími komoditami jsou ve věznici kafe, cigarety, tabák. To bylo, je a dlouho bude důležitou komoditou pro obchodování, směňování, hraní karet atd. „Nemám peníze, nemá mi to kdo poslat, tak si pro to dojdou.“ Případně může být důvodem vrácení dluhů atp. Motivace může být i jiná, nevidím do nich přesněji, ale bavím se o své vlastní zkušenosti, kterou mám z vyšetřování těchto případů.

Další, co bych uvedl, je latentní trestná činnost, a to v sexuální oblasti, ale pořád se bavíme o nějaké formě uspokojení potřeb. Je mýlka, že se musí jednat o homosexuála, to skutečně pravda není. Ten člověk jenom uspokojuje svoji potřebu, a to opačné pohlaví tam není, tak ho uspokojí někdo jiný. Bohužel tyto případy jsou těžší odhalitelné, jelikož ve většině kauz jsou dostupné pouze výpovědi poškozených, které se často rozcházejí v zásadních bodech a je velmi složité pro policejní orgány prokázat a postihnout takovéto jednání. Nevyjímaje fakt, že výpověď vězně (muže), že byl sexuálně zneužíván, je i pro něho velmi traumatizující ve smyslu jeho následné výpovědi. Svědčit proti spoluvězňům není samozřejmě jednoduché, přičemž lze očekávat vlnu jejich nevole a možné další problémy. Nejen v této, ale i jiné věznici, pokud bude vězeň případně přemístěn.

TO 7: Jaké nástroje k eliminaci trestné činnosti/kázeňských přestupků hodnotíte jako pozitivní?

V souvislosti se zmírněním trestné činnosti v podobě průniku nepovolených věcí hodnotím pozitivně opatření technického rázu, detekční zařízení, dále zařízení, které je schopno vyhledat mobilní telefon, využití naší kynologie při hledání drog, ale i opatření netechnického rázu, tzn. velmi kvalitní práce s informacemi, ale i „informátory“ z řad odsouzených. Bez informací se obtížně stanovují nová opatření či se modifikují ta stávající. Naše vybraná oddělení pracují s informacemi a poté navrhnou vedení věznice, jak něco zlepšit, jak zvýšit bezpečnost v „kanálu“, který považujeme za nejvíce exponovaný pro průnik nepovolených věcí. Ale někdy mám pocit, že to je nekonečná hra na honěnou na kočky a myši, protože jsme schopni udělat nějaká opatření, že někde tzv. „utáhneme“, nicméně výsledkem je i to, že uzavřením jednoho kanálu automaticky otevřeme jiný způsob či cestu. Takže konstatovat, že máme pokryto všechno, byť se o to snažíme, není možné, respektive nelze říct, že eliminujeme všechny možné cesty pro průnik nepovolených věcí do věznice. Je to několik let nazpět, kdy se naše věznice musela v podstatě kompletně předělat z pohledu bezpečnosti.

Vedením vězeňské služby jsem byl řízením věznice pověřen mimo jiné za tím účelem, že dojde k radikální změně v oblasti bezpečnosti, protože byly zaznamenány útoky vězňených osob přímo z objektu věznice. Stávající zabezpečení bylo podle mě absolutně zastaralé, neadekvátní současným podmínkám a bezpečnostním trendům. Nyní mohu říct, že se nám díky všem podařilo nastavit bezpečnostní úroveň do jiné dimenze a jistě může řada prvků působit „odstrašujícím“ efektem.

Dále jde o způsoby kontrol, kdy je potřeba dělat bezpečnostní akce, které vězně trochu překvapí. Toho docílíme tím, že plán (informace) omezíme pouze pro vybraný okruh osob, protože čím více lidí tyto informace zná, tím se zvyšuje riziko jejich prozrazení vězňům.

Například u krádeží se obávám, že je velmi těžké najít adekvátní nástroj, abychom tomu zabránili. V naší věznici tomu rozhodně nenahrává otevřený ložnicový systém ubytování.

Osobně hodnotím velmi dobře práci svých zaměstnancům, jelikož u nás registrujeme násilí vůči zaměstnancům i násilí mezi vězni spíše v jednotkách případů, což je pozitivní výsledek. Souvisí to mj. i s komunikací s vězni a s jejich zacházením.

TO 8: V čem naopak spatřujete nedostatky, co byste udělal/a jinak?

Je toho poměrně hodně v čem spatřuji nedostatky. Jedna věc, je forma trestního řízení, a podoba (znění) vybraných skutkových podstat trestního zákoníku, jelikož máme odlišnou představu o adekvátním trestu pro pachatele trestné činnosti v průběhu výkonu trestu. Ano, je to spíše represivní náhled, ale na druhou stranu je vězeň ve výkonu trestu, je omezen na osobní svobodě na základě rozhodnutí soudu a očekával bych, že to chování ve výkonu trestu bude naprosto perfektní. To znamená, že pokud páchá trestnou činnost ve výkonu trestu, tak za mě a je to můj úhel pohledu, je to přitěžující okolnost. Protože kde jinde má člověk ukázat, že se chová tak, jak má. Když jsem byl na pozici vedoucího oddělení prevence a stížností, tak jsem byl častokrát frustrovaný z toho, co všechno jsme věnovali tomu, aby se konkrétní kauza ve spolupráci s Policií ČR a státním zastupitelstvím dostala k soudu. Následně zjistíte, že uložený trest nebyl adekvátní povaze a způsobu jednání a počínání pachatele. Rovněž platí potrestat pachatele, ať už ve formě trestního či kázeňského postihu, co nejdříve od spáchání, aby to vůbec mělo efekt.

Dalším nedostatkem je absence modernějších systémů na detekci např. mobilních telefonů či drog. Jsme velmi limitováni, když vězeň pronáší drogu nebo jakoukoliv jinou nepovolenou věc v útrokách těla, protože naše detekční prostředky nejsou schopny identifikace např. látky rostlinného původu (marihuana apod.), ale indikují kovové části. Tudiž naše detekční stoličky, detekční křesla nejsou způsobilé odhalit například drogu uschovanou v těle člověka.

Nicméně jsem si vědom toho, že tyhle věci mají detekovat průnik či snahu o pronesení nepovolené věci, ale nesouvisí to s tím, že vězni budou mít pořád motivaci do věznice tyto a další věci dostat. Naopak si myslím, že se jejich motivace bude zvyšovat ve chvíli, kdy jim zabráníme nebo jim výrazně ztížíme průnik nepovolených věcí do věznice a v případě násilí vystupují faktory jako například přeplněnost, kterou nejsme úplně schopni ovlivnit. Za mě ty nedostatky můžou být o tom, že máme nedostatečné, případně zastaralé vybavení, které není úplně adekvátní k dnešní době, ale jako ředitel chápu, že současné finanční prostředky pro rozvoj těchto technologií jsou zcela omezené. Dalším faktorem jsou civilní osoby, protože návštěvníci vězňů (rodinní příslušníci apod.) představují velký problém. Například ženy mohou nepovolené věci pronést v kostici podprsenky a je velmi choulostivé nařídít osobní prohlídku civilní osoby a není úplně jednoduché tzv. „do toho jít“.

TO 9: V čem by podle Vás mohl být problém v souvislosti s nedostatkem zaměstnanců VS ČR při výskytu trestné činnosti/kázeňských přestupků ve věznici?

Na začátek řeknu, že jsem rád, že se v naší věznici nepotýkáme se zásadním nedostatkem zaměstnanců jako naši kolegové v jiných organizačních jednotkách. A teď k nedostatku zaměstnanců ve vztahu k výskytu trestné činnosti. Tady se primárně bavíme o pracovních výkonu trestu, tj. pedagog, vychovatel, psycholog, sociální pracovník, protože ve chvíli, kdy budu mít těch lidí více, tak se více lidí stará o menší počet vězněných osob, a to odborné zacházení je daleko individuálnější, můžou se jim více věnovat. Když jsem před pěti lety nastupoval, měla věznice 397 vězňů a věznice byla na hranici své kapacity oproti dnešnímu počtu 261 vězňů. Při stejném počtu zaměstnanců se musím starat o 130 vězňů navíc. Takže vězni nemají tolik prostoru například pro komunikaci, na řešení svých problémů s vychovatelem nebo speciálním pedagogem.

Dovedu si představit, že rozhodně nedostatku zaměstnanců hraje velký faktor ve chvíli, kdy věznice nebude mít dostatek vychovatelů, dozorců atd. Samozřejmě jsou kontroly na oddílech, stejně jako řešení různých konfliktních kolizních situací složitější, protože tam budou ti lidé chybět. Víc zaměstnanců na oddíle je pro mě rozhodně lepší na to, aby ti vězni měli menší motivaci k tomu, aby se dopouštěli nějakých přestupků nebo trestné činnosti, ale nejde to úplně paušalizovat. Doplním to ještě příkladem. Dřív bylo v souvislosti s mobilními telefony povinné, že vězeň si napsal žádost o realizaci legitimního telefonního hovoru, a vždy tam musel být schvalovatel, například vychovatel. Takže když jsem neměl dostatek vychovatelů, tak počet telefonních hovorů se snižoval a vězni logicky měli daleko větší tendenci si sehnat mobilní telefon nebo jinou formu komunikace s venkovním světem, protože se na ně nedostalo. Na závěr ještě řeknu, že pokud vězni něco slíbíme, tak to musíme dodržet. Významně to souvisí mj. s principy dynamické bezpečnosti. Musí nám věřit, musí cítit, že je nepodrazíme.

TO 10: Jak konkrétně jste školeni k případné eliminaci trestné činnosti/kázeňských přestupků vyskytujících se ve věznici?

Zcela k eliminaci trestné činnosti bych to nevztahoval, ale například oddělení prevence a stížností provádí každý rok školení na nějaké dané téma, případně si témata můžeme modifikovat podle sebe (ohledání místa činu, postupy při zjištění násilí, komunikace s vězněnými osobami apod.). V praxi je třeba, aby edukace našich zaměstnanců byla účelná a kontinuální. Současně je důležité přednášky doplnit o konkrétní příklady či případové studie, abychom se i my vyvarovali chyb, které naši kolegové udělali. Dále je to i například o tom, že naše psycholožka provádí další témata, například komunikaci s odsouzenými nebo prevenci sebevražedného jednání.

Například pokud zaměstnanec oddělení prevence a stížností přednáší v nějaké oblasti, tak to vždycky ukáže, co dělají za úkony a na co je potřeba dát si pozor, ale to je už spíš ve vztahu k zajištění místa činu. Musí říkat i to, že by se lidé měli chovat tak, aby nezavdávali příčinu k tomu, že budu jen tak bezdůvodně provokovat nějakého vězně, ten už to nevydrží a z nějakého důvodu mě napadne.

Za mě je edukace a vzdělávání ve vězeňské službě velice důležité, ale není na té úrovni, jakou já bych si představoval. Myslím si, že se dá dělat daleko víc. Školení musí vycházet nejen pro stálé zaměstnance, ale i pro nové v různých formách a úrovních. Noví zaměstnanci podléhají kurzu odborné přípravy, kde se učí základy, jak to vypadá ve věznici, ale musí se školit dál a dál, například na co si dát pozor jako dozorce při kontrole balíků nebo při tom, jak řešit konfliktní situace mezi vězni. Protože když se dva vězni budou jenom hádat, nemusí k násilí vůbec dojít, pokud je zaměstnanec schopen situaci uklidnit nějakou interakcí nebo dobrou komunikací. Vždy je co zlepšovat a máme jistě na čem pracovat.